

Field: Humanities - Philology

PhD THESIS

- ABSTRACT -

OCTAVIAN PALER – MONOGRAPHIC STUDY

PhD Student:
Aurelia-Gabriela
ARDUSĂȚAN (VANCA)

PhD Supervisor:
Prof. Dr. Hab. Cornel MUNTEANU

Examination committee:

Chair: Prof. Dr. Hab. **Oliviu FELECAN**, - Technical University of Cluj-Napoca

PhD Supervisor: Prof. Dr. Hab. **Cornel MUNTEANU** - Technical University of Cluj-Napoca

Members:

- Prof. Dr. **Ștefan BORBÉLY** - “Babeș-Bolyai” University of Cluj-Napoca
- Prof. Dr. **Vasile SPIRIDON** – “Vasile Alecsandri” University, Bacău
- Prof. Dr. **Gheorghe GLODEANU** – Technical University of Cluj-Napoca

CUPRINS

IINTRODUCERE.....	7
CAPITOLUL I: BIOGRAFIA.....	17
I.1. Viața personală.....	17
I.1.1. Perioada copilăriei.....	17
I.1.2. Pierderea părinților.....	21
I.1.3. Formația intelectuală.....	23
I.1.3.1. Perioada studiilor liceale.....	23
I.1.3.2. Studenția.....	28
I.1.4 Traseul profesional.....	29
I.2. Dosarul politic.....	30
I.3. Restituiri – elemente de postumitate.....	35
CAPITOLUL II. POETUL.....	37
II.1. Debutul literar (<i>Ulciorul</i> – 1958)	37
II.2. Debutul editorial (<i>Umbra cuvintelor. Definiții lirice</i> –1970)	39
II.2.1. Rolul cathartic al Logosului.....	39
II.2.2. Tematica abordată.....	40
II.3. <i>Poeme</i> (1998)	49
II.4. Intertextualitate.....	54
II.5. Receptare critică.....	56
CAPITOLUL III. ESEISTUL ȘI MORALISTUL	59
III.1. „Ego-istorie” și „ego-călătorie”	59
III.2. Eseistul unor spații arhetipale (<i>Drumuri prin memorie. Egipt. Grecia</i> –1972)...	62
III.2.1. Egiptul, Grecia și concretețea mitului.....	62
III.2.1.1. Egiptul-triadă: piatră-nisip-apă.....	63
III.2.1.2. Grecia – legitimitatea istoriei conferite de mit.....	70
III.2.2. Italia – locul stihilor (<i>Drumuri prin memorie. Italia</i> – 1974).....	73
III.2.3. <i>Drumuri prin memorie I și II</i> – receptare critică.....	79
III.2.4. Mexicul – toposul interiorității scindate.....	81
III.2.4.1. <i>Caminante: jurnal (și contrajurnal) mexican</i> , 1980.....	81
III.2.4.2. Receptare critică.....	89
III.3. Elemente de mitologie personală.....	91
III.3.1. Între rost și rostire.....	91
III.3.1.1. <i>Mitologii subiective</i> , 1975.....	91
III.3.1.2. Receptare critică.....	98
III.3.2. Discursul epistolar și hermeneutica literarității.....	104
III.3.2.1. <i>Scrisori imagine</i> , 1979.....	104
III.3.2.2. Receptare critică.....	115
III.4. Tentația pseudomitologiilor.....	118
III.4.1. Risipire și reconstrucție identitară.....	118
III.4.1.1. <i>Aventuri solitare. Două jurnale și un contrajurnal</i> , 1996.....	118
III.4.1.2. Receptare critică.....	127

III.4.2. Avataruri mitologice.....	129
III.4.2.1. <i>Calomnii mitologice. Fărâme din conferințe nerostite, 2007</i>	129
III.4.2.2. Receptare critică.....	133
CAPITOLUL IV. ROMANCIERUL	135
IV.1. Specificitate tematică.....	135
IV.1.1. Parabola disipării societății (<i>Viața pe un peron, 1981</i>).....	135
IV.1.2. Parabola risipirii sinelui (<i>Un om norocos, 1984</i>)	139
IV.1.2.1. Identitatea – între cunoaștere și autocunoaștere.....	139
IV.1.2.2. Memoria – ștergere vs. păstrare.....	148
IV.1.2.3. Jurnalul și mușenia – forme ale comunicării cu sine.....	152
IV.1.2.4. Boala vieții.....	154
IV.2. Elemente de discursivitate.....	158
IV.2.1. Codaj vs. decodaj.....	158
IV.2.2. Fracturile diegetice – tehnici ale ambiguizării discursului.....	160
IV.2.3. Metafora coagulantă – modalități particulare de simbolizare.....	162
IV.2.3.1. <i>Viața pe un peron</i>	162
IV.2.3.2. <i>Un om norocos</i>	165
IV.2.3. Text și context. Dubla prismă a romanelor.....	169
IV.3. Receptare critică.....	174
CAPITOLUL V. ALTE IPOSTAZE	189
V.1. Polemistul.....	189
V.1.1. Polemica – semnificație, legitimare și retorică.....	189
V.1.2. Polemica culturală ficționalizată.....	193
V.1.2.1. Pluralitatea adevărilor.....	193
V.1.2.1.1. <i>Apărarea lui Galilei. Dialog despre prudență și iubire, 1978</i>	193
V.1.2.1.2. Receptare critică.....	196
V.1.2.2. Dialogul, cale spre propriul adevăr.....	197
V.1.2.2.1. <i>Rugați-vă să nu vă crească aripi, 1994</i>	197
V.1.2.2.2. Receptare critică.....	201
V.1.3. Polemica evenimentială angajată.....	211
V.1.3.1. Datoria intelectualului.....	211
V.1.3.2. Desuetudinea tăcerii și a moralei negative.....	221
V.1.3.3. Polemica Octavian Paler-Nicolae Manolescu.....	223
V.1.3.4. Pledoarie pentru solidaritate: <i>A doua poliție</i>	226
V.1.3.5. Discursul metapolitic.....	231
V.1.4. Polemica politică ratată.....	236
V.1.4.1. Boala post-totalitară.....	236
V.1.4.1.1. <i>Don Quijote în Est, 1993</i>	236
V.1.4.1.2. Receptare critică.....	241
V.1.4.2. Boala indiferenței.....	245
V.1.4.2.1. <i>Vremea întrebărilor. Cronică morală a unui timp plictisit de morală, 1995</i>	245
V.1.4.2.2. Receptare critică.....	252
V.2. Memorialistul.....	254

V.2.1. Interviuri.....	254
V.2.2. Memorii.....	270
V.2.2.1. Răul interior: frica.....	270
V.2.2.1.1. <i>Deșertul pentru totdeauna</i> , 2001.....	270
V.2.2.1.2. Receptare critică.....	278
V.2.2.2. Preeminența senzorium-ului.....	282
V.2.2.2.1. <i>Autoportret într-o oglindă spartă</i> , 2004.....	282
V.2.2.2.2. Receptare critică.....	294
V.2.3. Confesiuni: <i>Convorbiri cu Octavian Paler</i> , 2008.....	298
V.2.3.1. <i>De facto. Mea maxima culpa</i>	298
V.2.3.2. <i>De jure</i>	312
V.2.3.3. Receptare critică.....	317
V.3. Criticul de artă.....	319
V.3.1. Frumusețea luptei: <i>Între clasic și baroc</i>	319
V.3.2. Universalitatea portretului: <i>Un muzeu în labirint. Istorie subiectivă a autoportretului</i>	343
V.3.2.1. „Filoxera realului”	343
V.3.2.2. Receptare critică.....	358
CONCLUZII.....	361
BIBLIOGRAFIE.....	368
ANEXE.....	402

Keywords: *taxonomies, myth, travel, archetypal, identification, journal, self-seclusion, division, cancer, imaginary, identity, avatar, conference, parable, society, individual, solidarity, solitude, memory, dumbness, communication, discursiveness, code, decode, equivocation, discourse, metaphor, polemic, truth, dialogue, intellectual, silence, art, aesthetic, ethical, excess, politics, failure, illness, indifference, themes, moralist, fear, sensorial, self- portrait, search, discussions, struggle, classical, baroque, labyrinth, file, interview.*

People like grouping. The framing of an element which has appeared recently or has recently been discovered confirms their effort and ideas, validating them. However, when it comes to a cultural personality such an approach offers an incomplete outlook on the truth limits the reception of literary works and diminishes the importance of their author.

First of all, we are under the impression that, being part of two political and cultural epochs, Octavian Paler was too easily labelled. Some people accused him of lacking a firm attitude against the communist regime but others reproached his relatively discreet involvement in the political life after 1989. On the other hand, from a literary point of view, like any other genuine artist, he refused repeatedly the settled order, the easy canons and, by doing this, he excluded his works from a possible rule laid by a trite expression. Due to his antagonistic formation, he did not rely on appearances. The steps he took aimed permanently at revealing the act of deciphering the mixing elements which make up the complex human nature and his strategy consisted in prying. In order to understand this we need to have a close vision of the plans and to contextualize.

On the 18th of April 1990 Gheorghe Grigurcu published in the newspaper *Dreptatea* [*The Justice*] the article named *Tribună de luptă împotriva nomenclaturii comuniste* [*The Fight against the Communist Nomenclature*], which promoted transparency, establishing three main tendencies. The first one referred to those enslaved by the new sooner or later political order, those who let their talent be subjugated by socialist totalitarianism and realism: Mihail Sadoveanu, Tudor Arghezi, George Călinescu, Camil Petrescu, Cezar Petrescu, Titus Popovici etc. The second one was represented by the authors who chose the so – called inner exile and the status of prohibited or oppressed writer: Lucian Blaga, Vasile Voiculescu, Ion Barbu, Constantin Noica, Nicolae Steinhardt and Ion Caraion. Octavian Paler belongs to the third category, of those who opted for a literary protest “firm and well-expressed, with a powerful social impact” (Grigurcu, 1990, 2) together with Paul Goma, Petru Creția and Andrei Pleșu.

After a year, on the 2nd of May 1991, Grigore Grigurcu required *Revizuirea valorilor* [*The Revision of Values*] to be written in the same publication. Although he stated that both criteria – the ethical and aesthetical ones – were equally relevant, the literary critic pleaded for the supremacy of the former. When it came to collaborationism, he turned very critical, underlying its baneful effect of “alienation of the literary work” through that “intimate intrusion into its essence of the ideology worm which has chewed it irremediably” (Grigurcu, 1991, 2).

In this article, we can find again a definition of ethics totally validated by Octavian Paler’s opinions on art and anthropology: “a compass which becomes more useful as times become harder and the link between literary work and its consciousness becomes more dramatic” (Grigurcu, 1991, 2).

This thesis aims at revealing the fact that the most important aspect of his discourse remains the ethical part. Octavian Paler’s complexity of ideas is undeniable, and beyond the

delight one finds in the analysis and self-analysis we can catch a glimpse of the portrait of a cultural personality who not only had the courage to see the human social, political, historical and national flaws but, at the same time, was endowed with the power to propagate the trust in human beings. At the same time, the author always refused patterning and being ordered hierarchically. Thus came out his fiction, his autobiography pages turned towards a more and more gradually transparent self-analysis and the books suggested a reshaping of the way we relate not only to myths and well-established cultural landmarks but also to our fellow citizens.

The up-to-dateness of the theme is generated by the need of the contemporary man to learn to define himself again through ideas which are now threatened by the label of out-of-dateness: "sympathy", "honesty", "patriotism", "tolerance" and "devotion".

Having analyzed the previously mentioned approaches, we have come to the conclusion that these mirror the author's image from different perspectives. Without daring, most times, to initiate a comprehensive step, we consider that Octavian Paler cannot be actually known if we do not look into all the domains he tackled throughout his life.

The first new aspect this monography reveals is the way the information is structured. We have chosen the diachronic perspective, as we want to present the way Octavian Paler opted for a certain form of expression according to age, experience and interests. In other words, not only the theme but also the assumed artistic formula copes with certain needs, which are contextually defined from several points of view: personal, social, artistic, historical and, of course, political. Therefore, here are his various biographical and cultural hypostases: child, teenager, grown-up, novelist, essayist, journalist, analyst, political art critic and moralist.

The chosen method is the one which highlights the eternal choice between individual and collective, personal and cultural myth, abstruse and obvious, occult and exoteric, downheartedness and hope, certainty and dream, sufferance and genius. Due to this choice, the monography reveals Octavian Paler's extraordinary capacity to come close not only to the others' points of view, empathically, but also to their anguish. What is also remarkable is his ability to make himself endeared to the high society, asking them for a while during which they dare reconsider not only the universal myths but also their personal ones. When he introduced himself as a landmark, not as a model, first of all he assumed his own temperamental shortcomings and personal failures. Letting himself be gradually discovered, Octavian Paler expected the same relentlessness from the orators and public personalities. Of course, this is not about an absurd intransigency, but it is about an entire undertaking of his own introspection with a view to a reconciliation with people.

The whole thesis relies on the receiver's attention, both from the analyzed texts' perspective and from the ideas they contain. On the one hand, we have revealed articles and poems which have been somehow neglected up to now, being scattered in magazines, not gathered in volumes. On the other hand, we have stated taxonomies meant to highlight the main concepts in Octavian Paler's works.

The monography comprises five chapters structured horizontally, following a chronological perspective. What is more, they also benefit from a vertical perspective which establishes the blending of biographical elements with the philosophical, ethical and aesthetical ones. The final outcome proves that Octavian Paler was eventually a citizen-writer and did not belong only to Romania, but to universal culture too.

The first chapter presents the biographical part which is rebuilt from fragments of fiction and information gathered from official documents, literary histories and the files which can be found at the Archives of the National Council for the Investigation of Security Archives. The best source unveils private data which are not meant to be real. Surprisingly, the more extrovert the author was when he spoke about himself, the more protective he proved to be when it came to his and his family's private life. That is why we excluded the speculations about him after he had passed away, taking into consideration the fact, believing some assertions which were not compatible with his lifelong conduct would defy common sense. Therefore, we have chosen to honour Octavian Paler the scholar and promote his ideas the way he would have liked us to do it and not the existential model.

His childhood and adolescence were very important concerning his vision of life. Having a religious upbringing, the author created his personal mythology at Lisa where he apprehended the respect for the rural universe which matched the sacred with the profane, settled the human beings on the community and provided lasting roots, defining them. Once he moved to the city, first to Bucharest and then to Făgăraș, the teenager sought permanently to recreate a safe context. That wall he used to lean against when he was called to play with the boys from "Spiru Haret" became in time a metaphor which materialized in its own usefulness. The introvert cancer, who was always looking for the others' presence and always discovered the immanent incompatibility with the other people, lived his dramatic loneliness but he subdued his work to his folks.

His parents' death made him realize his profound feelings of guilt: the lack of expressing gratefulness and his impossibility of showing his sentiments towards them. The moral life they led was to guide him throughout his entire existence.

The professional side proved the same verticality: he turned down the position from the Aesthetics Department of the Faculty of Letters in Bucharest as he wanted a greater civic involvement. The managerial positions at the Romanian Television Department, Romanian Radiotransmission, *România liberă* [*Free Romania*] and the Council of the Newspapermen offered him the opportunity to travel abroad and serve the national interests. Meanwhile, he manifested against indifference, lack of involvement and responsibility not only in his parabolic works but also in his overt articles and declarations.

The political file took notice of his inconvenient origins, mentioned his wife's irreproachable conduct and paid great attention to his hostile attitude and his inimical conduct towards the policy of the party.

The relationship between the empirical author and the image portrayed in his writings is conditioned by the environment in which he lives. That is why it is crucial to know the essential aspects of Octavian Paler's life, to avoid any misinterpretation, as Vasile Spiridon also stated: "There is a difference between literary criticism and a biography. The revision of a work cannot be done in the absence of the author's existential truth" (Spiridon, 2004, 42). Moreover, the intertwining of his biography with a fictional universe gives authenticity to Paler's writing and credibility to old and young readers alike.

Restituiri-elemente de postumitate [*Restorations – Elements of Posthumous Action*], the last part of this chapter makes use of the information given to us by Professor Viorica Bica, the one who, being the Manager of the Municipal Library of Făgăraș, went on with Mayor Sorin Mănduc's initiative and turned The Octavian Paler's Memorial Days into a national symposium, proving thus, not only the importance but also the up-to-dateness of Octavian Paler's ideas.

Seen from this perspective, the vibrant activity is as necessary as it is praiseworthy. Due to it, the image of the great man of culture is kept alive and facilitates dialogue with new generations, who certainly need guidance.

The second chapter envisages Octavian Paler the poet, beginning with his official début with the poem *Ulciorul* [*The Decanter*] and then follows a bird's-eye-view of the next years. The literary critics take notice of his prosodic shortcomings, his aphoristic style, the resemblance with Ion Pillat and Lucian Blaga, his literature which is somewhere among lyricism, prose and philosophical essay but they acknowledge both his neat style and the anticipatory qualities of his poetics.

In order to comprehend the characteristics of Octavian Paler's lyrical universe we need to take into consideration the dual nature of this type of writing, the way Adrian Marino defined it. Although it begins with the empiric ego, the originating lyrical ego needs to keep a distance in order to contemplate itself as a reference point of its own performance. Thus, writing poetry implies a premeditated self-vision and a punctual taking into consideration. "Lyricism means in its essence the self-contemplation of the self-expression [...] the self-expression which is derived, reflected upon, turned to itself, put the other way round" (Marino, 2010, 105).

The first new aspect which this chapter presents consists in the poem *Umbre la Port Said* [*Shadows at Port Said*] published by Octavian Paler in *Tribuna* [*The Tribune*], a day before his official début, on the 30th of August 1958.

Octavian Paler's poetry is very often avoided or exclusively presented by the poems in the volume *Umbra cuvintelor. Definiții lirice* [*The Shadows of Words. Lyrical definitions*]. We have also undertaken a general view of his poetic creations too, on the way they were scattered in the pages of the magazines, then gathered in volumes and, as well, materialized in the essays in order to strengthen the philosophical understatement. Being known also for their polemical aspect or for the fact that they capture travel impressions with philosophical appreciations, *Rugați-vă să nu vă crească aripi* [*Pray not to Get Wings*] and *Caminante: jurnal [și contrajurnal] mexican* [*Caminante: Mexican Journal [and Counterjournal]*]. They also contain poems which tackle his recurrent themes and motifs.

The third chapter lays before the readers' eyes Octavian Paler the essayist and moralist, envisaging him especially by memorial literature. The monograph proved that the subjectivity of receiving and interpreting validates the value of the sights and cultural landmarks they propose. He finds and rediscovers himself as he moves away from familiar places. At the same time, however, he becomes aware of the truth of concepts such as "consubstantiality" and "truth".

His voyages to Egypt and Greece brought the concrete aspects of myth under attention, his travel to Italy made him ponder over the sensorial related to mythology. This time, literary criticism acknowledges the uniqueness of his style given by the combination between the moral reflection with the so-called poetry of time in an interior and rather spiritual than physical endeavor.

Altogether, Mexico surprised him with its soul spiritual duality present at his direct contact with the atmosphere of the place. Here, he was no longer the traveler in a hurry, the modern "globe trotter" as he found the rhythm of life again. Fiesta was seen by Octavian Paler as an antidote against the ubiquitous uncertainty, as a chance of reconnection with the self by accessing all the senses, a way of finding the essence again through forming a new context in a totally unfamiliar place. This is the explanation for the completion of the

following pieces of writing with a “counterjournal”, an analytical part which turns the journey into an “ego- journey”.

The literary critics presented that time on the slow down both a glimpse and a discourse, which let him harmonize the individual emotion with the discourse alike and allowed him to find the balance between the former and the individual thought, generated by the historical and cultural elements which were specific to the region. Undoubtedly, these subjectively rediscovered truths enabled his personal endeavour and placed him among those who did not agree to the tradition of the travel journal.

Mitologiile subiective [The Subjective Mythologies] came with hard times from a personal point of view – medical problems –and resulted in an escape into mythology. Again, the sense perception was the means, the only one which could bridge ages and similitudes between individuals. The myth was placed in another context and its way was defined by the same book. The volume relied on the different meanings of the term “memory”: fate, sphynx, steadfastness, burden, anchor, hindrance, vigour, manifesto, hope and ethics. The critics conclude that, doubtlessly, the memory cannot get separated from the lyric, as well as the clearness of his pages cannot be settled boundaries neither by self-reference nor by humanism.

The well-known *Scrisori imaginare [Imaginary Letters]* established another stage in the existence of the epistolary text. Although it relied on another city, naturalness and the delight of communication, the fictional dialogue suggested by Octavian Paler only simulated spontaneity, because it had an aesthetic aim. The auctorial voice chose as receptors people who had passed away, conferring the discourse the function of questioning, surprising when it came to this type of text. Meanwhile, the reviewer was abstract, fact that resulted in the selection of the readers because of the difficulties imposed not only by the more and more abundant cultural references but also by the semantically reshaped word stems.

When Octavian Paler offered *Aventuri solitare [Solitary Adventures]* to the readers, they encountered him with a genuine emotional sincerity. The main parts are not two proper journals followed by a counterjournal, because the author presented processes and concepts for analysis, all of them being subdued to the ethic aspect. The credibility of the book was based on brutal downrightess, as it is presented the encounter with the great-mirror. The seaside vacation, the trip to Greece and then the voyage to America debated the idea of future and success, urging the readers to analyse themselves. However, the literary critics did not show much interest in this literary work.

The volume *Calomnii mitologice. Fărâme din conferințe nerostite [Mythologic Calumnies. Parts of Unuttered Conferences]* was published posthumously, being an extremely relevant aspect for several reasons: the order of the articles and the way they are structured do not mirror Octavian Paler’s desire, who used to rethink all the aspects of his works up to the best moment. The literary formula which he opted for, that of conferences held in front of the ubiquitous moths in his house, allowed him to undertake a screen which was in favour of the uncensored utterance of the most embarrassing questions, thoughts, ideas and feelings. By these texts, the author strengthened the role of the imagination in human existence: they allowed him to feel entirely and unconditionally free.

The fourth chapter, dealing with Octavian Paler’s novels, proves the power of the parable in a fear stricken society. This creative formula turned into aesthetic courage when it illustrated the social fragmentariness in *Viața pe un peron [Life on a Platform]* and the self

waste in *Un om norocos* [*A Lucky Man*]. The feeling of uselessness and that of powerlessness can be annihilated by communication, morality is an advantage of freedom, and the reaction will define humanity in its essence eventually. These are the main ideas in the two volumes which envisage the illness of life under more forms, because, Octavian Paler highlighted metaphorically the fragmentariness of the self and of the entire humanity when he talked about his characters.

Nevertheless, his novels bear no limitation to the concept of the parable and its authentic function of being true to oneself. Nor are they reduced to a confessional formula. Psychic existence is multilayered, and human consubstantiality cannot be contested. When he chooses to interrupt the narrative thread, sabotaging the narrative, Octavian Paler mirrors the flaws of humanity in its essence. Thus, loneliness, incommunicability, failure, absence, disarticulation, confinement-complicity and death seek their remedies: dreaming, illusion, love, solidarity, hope and communication-deposition. Unfortunately, there is no solution in sight, as the oneiric, reverie and immediate reality overlap, keeping the individual in the grip of the nightmare. The characters are mere pretexts for the analysis of the self and the world.

The last chapter presents his other hypostases: controversialist, journalist, analyst, expositor, political memorialist and art critic.

What is new about Octavian Paler's polemic is the tackled theme itself, which is surprising because of its complexity: being related to identity, politics, society, ethics, psychology, religion and ideas. If before 1989 it had been predominantly cultural, dominating its analytic side, after that moment he changed it into an explicit discourse, ironical and peculiar to the controversy based on events. Associating with scholars such as Ileana Mălăncioiu, Gabriela Adameşteanu and Mircea Mihăieş, Octavian Paler took up journalism subduing his whole cultural competence systematically, proving clearness, capacity of analysis, the ability to find subtle connections and would demonstrate the need to settle the political and social situation of Post-revolution Romania in an international worldwide context.

Octavian Paler's polemic articulates texts, opposes stagnation and proposes reconfiguration. Regardless of the subject matter – whether it be identity, ideological, political, social, cultural, moral, psychological or religious – the attitude remains “cordial”, because the author invites his interlocutor, whether imaginary or real, to join him in his search for truth. Alternately assuming the role of defendant and judge, the author stresses the importance of the courage to ask the most uncomfortable questions. Ultimately, he indirectly asserts, man cannot escape his own Inquisition. Without a doubt, renunciation can be a formality in the service of a higher principle: the love of life (Galileo Galilei), and the truth has multiple, contextually anchored meanings.

Apărarea lui Galilei [*Defending Galilei*] and *Rugați-vă să nu vă crească aripi* [*Pray not to Get wings*] belong to the first category whereas the polemic on events is focused on the writer's fate, the scholar's duty and the newspaperman's power, the way they are mirrored in the dialogue with Nicolae Manolescu and in the articles named *A doua poliție* [*The Second Police*]. Unknown to the wide public these were printed only after 1989 in *Jurnalul unui scriitor interzis* [*The Journal of a Forbidden writer*] (17th of April-22nd of December 1989). Although at the beginning he wanted to have them published in the western countries, as time went by, his outlook changed and the author gave up the idea to gather them in one

volume. However, they deserve being read, because they complete the portrait of the private person, justify the attitude of the scholar and plead for lenience.

The third category, the ineffectual political polemic, can be found in the volumes *Don Quijote în est* [*Don Quixote in the Eastern Part*] and *Vremea întrebărilor* [*The Time of Questions*]. In the former the author debated upon the posttotalitarian infinity, seen in the diaspora. The latter identifies the indifference with an illness in a society where the much longed for democracy was misunderstood and, against all odds, led to social, cultural and visionary diversions. Some articles were published between 1989-1995 when they were included in the volume, according to their chronology and they got assimilated due to their observations regarding the peculiarities of the discursive present.

From his perspective, doubt is no longer a sign of weakness, but a way of grasping human duality and its very chance. Due to its doubting nature, the individual seeks companionship and communication with others, manages to break out of their own circle and free themselves from imposed and self-imposed limitations, choosing abundance, the lack of measure and solidarity. Ultimately, at the foundation of social order lies, undoubtedly, the inner coherence brought about by awareness, involvement, vulnerability, humanism, dignity and a certain courage to assume a permanent state of questioning one's self.

The analysis of the interviews, of the memoirs and the confessions of the author put together articles from newspapers and magazines with full volumes of biographic references: *Autoportret într-o oglindă spartă* [*Self-portrait in a Broken Looking-Glass*] *Convorbiri cu Octavian Paler* [*Conversations with Octavian Paler*] and *Deșertul pentru totdeauna* [*The Desert for Eternity*]. The interviews were about the moral lack of willingness, the relation between illusion and disillusionment, the oppression of loneliness, the lack of cultural vigour, the moral of refusal, the right to belie, the advantages of fictionalizing and the disheartening countdown which he felt when he turned 80.

Deșertul pentru totdeauna [*The Desert for Eternity*] presents the inner evil, the fear which got different aspects throughout his life. In his last years, being ill, he felt the effects of the burden of old age, but in his childhood he understood what his phobia was, he felt the impact of brutalisation through alcohol intake, when he was a new student he was overwhelmed by the fear of not being ridiculous, then he felt the sadness of having lost his manuscripts and the anguish given by the uselessness of his own efforts.

In 1954 he got frightened when his father died, realising that he lost the most important landmark in his life. Gradually, dread of failure and the restlessness of the awareness of his own fragility sank in his soul. As he did not believe in afterlife, he was eventually overwhelmed by the more and more numerous limitations and the material aspect of life. The characters would be, without exceptions, anchored in a relentless search of their own harmony in a world which is cursed and placed under the sign of imminent estrangement.

Autoportret într-o oglindă spartă [*Self-Portrait in a Broken Looking-Glass*] states the supremacy of the sense perception and it has as a central idea the column-metaphor of the broken-looking glass which has integrating powers. The auditory mediates the transition between what is memorized and what is currently lived, showing the dual nature of the empiric author: the sensible part and the affective part. Complementarily, the visual level enables keeping the memory of the most important chapters of his biography: his grandfather's death, his death imminence when he was 16, while he was picking the

queen's flower, his departure to Bucharest, his temporary displacement and his spiritual uprooting. That period was characterized by an alternation of conscientiousness with intense manifestations at a sensorial level, as forms of liberation so much necessary for any teenager so that his hypostasis as a student should be represented through something more palpable.

Convorbiri cu Octavian Paler [*Conversations with Octavian Paler*] is the volume where the collocutor succeeded in obtaining a bird's-eye-view of the recurrent themes in the literary universe suggested by the author. From the 25th of November 2005 to April 2007 the literary critic and historian was more than an intelligent dialogue partner, because he involuntarily became an excuse for a new self-analysis process. At that time, Octavian Paler exposed even more vulnerabilities, admitted more guilts, obsessions, fears, subjective truths, powerlessness, regrets and inevitably failures.

Octavian Paler pleads for the ethics of writing and of being, whether he resorts to autobiography that subordinates itself to fictionalisation or to the formula of dialogue with a multifaceted self-reflected in the external plane. In the context of a totalitarian regime, in order to avoid censorship, he used the safeguard of imagination, remaining faithful to his idea that "to dare" is synonymous with "to be ethical", thus sincere, authentic and subjective. Then, after the Revolution, he reclaimed the right to voice the disappointment that came over him when he noticed the doubling of the personal identity crisis with the national identity crisis. This he could only do by abandoning negative morality and learning to adopt a positive one; a sign of liberation from all coercion.

This thesis demonstrated that, in Paler's sense, justice is a point of reference, while conscience becomes a curse and not an asset, since its ideal is not only intangible but belated. There is no use putting himself on trial and reproaching himself for his restraint. What motivates him is the confidence that not only he as an individual, but also the country, can find its way back to normality. Paler warns us that memory is the only thing that can save man from self-annihilation, whether considering one's individual past or the country's past. He exposes himself, makes himself vulnerable, judges himself in order to find an excuse to confess his personal truth. In his view, this is the only way to free oneself from self-imposed limitations. Honesty is the weapon in the struggle with himself, with the fear of ridicule, with the burden of disappointment and with existing in a world where the only certainty is the absence of morality.

According to Eugen Simion's differentiation (2002,12-13), if the memoirist is concerned with history, and the autobiographer or the author of the diary is concerned with his own self, using history as a framework for interiority, Octavian Paler subordinates both history and his own person to a morality meant to support others. It never crosses his mind to offer himself as a role model. Rather, he examines his existence and his experiences, he grapples with imaginary interlocutors in order to define and propose a moral of life. This option implies the conclusion of several types of contracts, forcing us to enrich the specialist terminology – *The Autobiographical Pact* (Lejeune, 2000, 26), specific to the intimate diary, *The Pact with History* emerging from memoirs (Simion, 2002, 12) – with a new phrase: "The Moral Pact". In Paler's texts, a metamorphosis of the aesthetic document occurs into one that illustrates the cult of authenticity as defined by Herder. That

very “measure”¹ which calls for consistency and originality transforms cultural references into mere pretexts for sharing one’s principles, for explaining one’s ontological choice, for encouraging one to live life to the fullest: to take on the past, to make the most of the present and to look confidently towards the future.

In Paler’s sense, “to discover”, “to find” and “to find out” form the semantic field of living, while “to confess” captures the second recurring element of this text: moral duty. The reader is presented with a restorative approach, for, ultimately, “to write” becomes synonymous with “to dare”. It is what Jean-Jacques Rousseau identified by using the phrase “le sentiment de l’existence” (Taylor, 2006, 26), the connection with oneself, springing from what Charles Taylor calls “self-determined freedom”: “It is the idea that I am free when I decide for myself what concerns me, rather than being shaped by external influences.” (Taylor, 2006, 26). In Octavian Paler’s work, this takes the form of the audacity to seek security of identity within oneself, and not in others. It is about the boldness to give birth to an artistic construct which rectifies not only literary conventions, but also the link between intimacy and dialogue.

Octavian Paler claims that self-examination does not have to be public, but it has to be thorough. Unpleasant questions cannot be avoided, however uncomfortable or disturbing the truth might be. Even when he chooses dialogue or composes a discourse in the first-person plural, the same need to find support in those around him comes to light, through authentic communication.

After all, through his writings, Paler promotes the plurality of truths. The leitmotif of confidence organises the volume published in 2008 (Cristea-Enache), in which Octavian Paler brings back into question the helplessness of his life —never feeling free. From this stemmed his loneliness seen as a curse: his inhibitions prevented him from communicating his feelings directly to his own parents, whom he did not even invite to his wedding. Later, when he became a father, he was not there to answer his son Alexander’s age-specific questions. In his final years, he was accompanied only by his books and surrounded by staghorn trees.

The last part of the thesis presents Octavian Paler the art critic, one of his hypostases which was not present in the previously mentioned works and about which we think that it is at least as important as all the other axes of Octavian Paler’s literary activity. The first analysed ones are the 68 articles published in *Flacăra* [*The Flame*] under the name *Între clasic și baroc* [*Between Classic and Baroque*], between the 4th of November and the 9th of March 1978. These are relevant because behind the artistic impression there is the urge towards morality and the rejection of conformity. Next, from 1979 till 1985, excerpts from his future book *Un muzeu în labirint. Istorie subiectivă a autoportretului. Spre centrul labirintului* [*A Museum in Labyrinth. A Subjective History of Self-Portrait. Towards the Centre of the Labyrinth*] were published bearing the title *Un muzeu în labirint* [*A Museum in Labyrinth*]. From his point of view there are three concepts which identify the foundations of creativity: art, artist and truth. What he waited was to enable the understanding of the works of art, to prove the inquisitive side of these, to highlight their capacity to represent a powerful link not only among individuals but also among generations, to demonstrate the

¹ “Herder put forward the idea that each of us has an original way of being human. Each person has his or her own “measure”.” (qtd. in Taylor, 2006, 27)

power of keeping the hope alive in people's souls and to change completely both the elements of reality and those of the interior labyrinth. Alternating the description with argumentative phrases, the discourse settled, defined and extended the cultural horizon through pertinent opinions and an impetuous denying attitude.

The realm of his critical step also resides in its part which deals with the art of understanding old books, monuments and texts. In order to be objectively structured, each chapter was conceived on an extensive theoretic basis where the key – concepts were defined and then used so that the universe of Octavian Paler's works should be profoundly understood. The table of contents of the thesis contains a series of taxonomies. Thus, terms such as "travel", "illness", "memory", "belief", "excess" and "art" make up compound nouns or new phrases by putting them together with other defining concepts for the human fate such as: "metamorphosis", "resilience", "justice", "despondency", "doubt", "conscience", "search" and "death". As well, our point of view was influenced by diverse pertinent critical opinions, sometimes even contradictory ones. The research work consisted of countless articles from the newspapers of those days, the author's works, some of them in several editions, subsequently completed and corrected, the thorough study of the file from CNAS and the interview with the literary critic and historian Daniel Cristea-Enache who was one of Octavian Paler's acquaintances.

This doctoral study, through its novel and complex approaches, provides a new grounding to Octavian Paler's literary and journalistic contribution.

On the one hand, the thesis highlighted how the author's vision changed over the two cultural and literary ages, influenced not only by objective, supra-individual (social, cultural and political reality) and individual factors (inevitable ageing), but also by subjective ones (personal and cultural reconfigurations alike).

On the other hand, the whole analytical approach emphasised the ethics of his writings, this being the permanent axis of all his intellectual and social engagements. Undoubtedly, beyond referentiality and self-referentiality, Paler's pre- and post-Decembrist texts seek to reconstruct the generic, to appeal to an audience capable of carrying forward his humanist propaganda, in which the individual sees himself in the mirrors of others, and the politician, through his efforts, reflects and fulfils collective yearnings.

The analysis at hand overlapped several thematic areas, such as biography, human destiny and culture, as well as the domestic and foreign policy of totalitarian and post-revolutionary Romania. Therefore, in order to configure an overall perspective, we exposed their coexistence not only in literary and autobiographical works, but also in articles. Each time, we sought to capture those elements of recurrence, be it premeditated or unconscious, which make up the network of ideational nodes in the writer's work. Undoubtedly, the most important one is the moral axis. Regardless of whether he found himself, for the first time, among the elite of the "Spiru Haret" school in Bucharest, or if he demanded Dumitru Radu Popescu's involvement and attitude towards the circumstances of writers during the totalitarian period or towards the poet Mircea Dinescu, Octavian Paler tried to do the right thing in order to keep his conscience clear. His outsider's position was beneficial in one respect: it enabled him to increase the magnifying glass of self-analysis, becoming aware, from an early age, of the power of assuming personal truth; of the validation that comes from decisions that do not undermine integrity, but strengthen it instead.

The thesis also proved the existence of those symbols and central metaphors, haunting elements of the inner psyche, which are bonding in his texts. At this level, the sensory plays an extremely important role, which not only triggers voluntary and involuntary memories of a personal nature, but also brings people closer together, highlighting their similarities. At the same time, for Paler, the mask is an element he cannot do without. Initially, it was necessary for artistic reasons; his immediate reality required him to use the parable in order to communicate the authenticity of his being. Then, once he had regained his political freedom, he turned it into a compositional device for his dialogic text.

Octavian Paler is an aesthete of both form and idea, whose “moral eye” seeks to capture the human truth. Thus, in his writings, one can find the strengths of either one, as perceived by Vasile Spiridon: “The aesthetic criterion provides, as is well known, literary identity, while the ethical one provides credibility, ideational consistency, meaning and dignity – an inner coherence” (Spiridon, 2004, 42).

This identity is looking for itself behind the words. It wants to define itself, out of an acute need for self-awareness, which seeks to answer the question: “What do I leave behind? A biography? Or a destiny?” (Paler, 2010, 16). “Affective animal”, “lone wolf”, “difficult [...] person”, “contradictory” man, “imperfect loner”, “shy”, “vain”, “conscious”, “clumsy” and of a “vital selfishness” are all self-definitions of one who feels divided between the affective and the rational self and makes public his dramatic “dissection”, revealing the universal feeling of unfulfillment.

In this sense, our research has underlined the fact that the function of his poetry is not to present an inner state, but to support, or convey, an idea, which in Octavian Paler’s case proves that man is never truly free. Either trapped in the past or the future, he paradoxically discovers his freedom by assuming his dependency: of his native places, of love, and of the act of speaking and communicating with others.

Although they have common points of reference, the literary critiques and doctoral studies analysed in the monograph are ultimately impossible to overlap in terms of ideas. Therefore, they clearly demonstrate that it is difficult, if not impossible, to definitively place Octavian Paler’s writings in any particular genre or literary species. The reason is as obvious as it is simple: from one work to another, the concepts and the vision itself has changed and undergone permutations, revealing the author’s attempt to define himself through overlapping masks behind which the true essence seemed to be revealed, one step at a time.

The author deliberately contradicts our level of expectations by appealing to self-referentiality, concretisation of the abstract and deliberate ambiguity of discourse. He consistently adopts the tactic of misdirection in order to construct his own audience. Only someone passionate about knowledge and self-knowledge can deduce the message he encodes so well: man’s perfection lies precisely in his perfectibility, in his strength to fight against imposed and self-imposed limits, in the wisdom to choose his own principles which build the morality so necessarily needed to navigate the labyrinth of life.

Octavian Paler had been so restrained in revealing information about his own family and close friends that he was sometimes labelled as prudish. It is as if, despite choosing to step into the spotlight, he has continued to avoid his own outlining. Far from capturing him in a well-defined portrait, his confessions and essays allowed him to detach himself from

what is real, leaving the reader bewildered, holding only the illusion of having glimpsed a part of his complex personality.

The third appendix of the thesis validates our ideas. The interview obtained is all the more valuable, as it belongs to Daniel Cristea-Enache, a literary historian, critic, and associate professor at the Faculty of Letters, University of Bucharest. Daniel Cristea-Enache is also known as a fervent contemporary man of culture, committed to the mission of bringing Romanian literature closer to the general public. Octavian Paler, whom he knew quite well, opened his heart to him even more, so that their *Conversations* become a final testament to the great cultural figure. Thanks to his efforts, excerpts from Paler's work have already been included in Romanian language and literature textbooks and made public through numerous interviews. This validates the timeliness of his ideas and the perennial nature of humanity, which he promoted until his final days.

Thus, joining the literary contestation and academic criticism, we present our readers a discourse which offers coherence to the entire examination step and enables the contextualised understanding of Octavian Paler's literary works.

In the end, this thesis has achieved its objectives since it highlights the fact that, in the case of Octavian Paler, cultural and individual values are subsumed by social ones. The latter values validate them and give them the chance to transform from potentiality into manifestation, from intrinsic to extrinsic, from esoteric to exoteric, from a seal of solitude into an urge to solidarity. Only by doing so does life become meaningful. Feeling the need for a partner, Octavian Paler invests in people and thus builds his own pyramid (removing the veil, abandoning preconceptions and embracing other visions of the same idea). This will oppose not only death and impassive time but, above all, apathy, indifference, individualism and uncertainty. Morality is seen as the much sought-after "invincible word" (Paler, 1978, 16), Ariadne's own thread that helps him to emerge from the labyrinth of life.

BIBLIOGRAFIE

Opera lui Octavian Paler

I. 1. În volume

1. Paler, Octavian, *Apărarea lui Galilei*, București, Editura Cartea Românească, 1978; București, Editura Albatros, 1997; Iași, Editura Polirom, 2009; Iași, Editura Polirom, 2013.
2. Paler, Octavian, *Autoportret într-o oglindă spartă*, București, Editura Albatros, 2004; București, Editura Historia, 2008; Iași, Editura Polirom, 2010; Iași, Editura Polirom, 2015.
3. Paler, Octavian, *Aventuri solitare. Două jurnale și un contrajurnal*, București, Editura Albatros, 1996; Iași, Editura Polirom, 2008; Iași, Editura Polirom, 2017.
4. Paler, Octavian, *Calomniile mitologice. Fărâme din conferințe nerostite*, București, Editura Historia, 2007; București, Editura Adevărul Holding, 2010; Iași, Editura Polirom, 2013; Iași, Editura Polirom, 2017.
5. Paler, Octavian, *Caminante*, București, Editura Eminescu, Piața Scânteii 1, 1980; ediția a doua adăugită, București, Editura Albatros, 2003; *Caminante. Jurnal (și contrajurnal) mexican*, Iași, Editura Polirom, 2010.
6. Paler, Octavian, *Deșertul pentru totdeauna*, București, Editura Albatros, 2001; București, Editura Albatros, 2002; Iași, Editura Polirom, 2009; Iași, Editura Polirom, 2012.
7. Paler, Octavian, *Don Quijote în Est*, București, Editura Albatros, 1994; Iași, Editura Polirom, 2010; Iași, Editura Polirom, 2017.
8. Paler, Octavian, *Drumuri prin memorie. Egipt. Grecia*, București, Editura Albatros, 1972.
9. Paler, Octavian, *Drumuri prin memorie. Italia*, București, Editura Albatros, 1974.
10. Paler, Octavian, *Drumuri prin memorie*, București, Editura Albatros, 1999.
11. Paler, Octavian, *Drumuri prin memorie. Egipt, Grecia, Italia*, București, Editura Polirom, 2009.
12. Paler, Octavian, *Eul detestabil. O istorie subiectivă a autoportretului*, Editura Albatros, București, 2005; Iași, Editura Polirom, 2010; Iași, Editura Polirom, 2016.
13. Paler, Octavian, *Mitologii subiective*, București, Editura Eminescu, 1975; ediția a II-a, București, Editura Eminescu, Piața Scânteii 1, 1976; Iași, Editura Polirom, 2008; Iași, Editura Polirom, 2016.
14. Paler, Octavian, *Poeme. Poems*, ediție bilingvă, București, Editura Albatros, 1998.
15. Paler, Octavian, *Poeme*, București, Editura Semne, 2008.
16. Paler, Octavian, *Polemici cordiale*, București, Editura Cartea Românească, 1983; Ediția a II-a, Iași, Editura Polirom, 2008; Iași, Editura Polirom, 2013.
17. Paler, Octavian, *Rugați-vă să nu vă crească aripi*, București, Editura Albatros, 1995; Iași, Editura Polirom, 2010; Iași, Editura Polirom, 2012.
18. Paler, Octavian, *Scrisori imaginare*, București, Editura Eminescu, 1979; București, Editura Prietenii Cărții, 1992; București, Editura Albatros, 1998; București, Editura Historia, 2007; Iași, Editura Polirom, 2010; Iași, Editura Polirom, 2016.
19. Paler, Octavian, *Umbra cuvintelor. Definiții lirice*, București, Editura Eminescu, 1970.
20. Paler, Octavian, *Un om norocos*, București, Editura Cartea Românească, 1984; Iași, Editura Polirom, 2008; Iași, Editura Polirom, 2015.
21. Paler, Octavian, *Un muzeu în labirint. Istorie subiectivă a autoportretului. Spre centrul labirintului*, București, Editura Cartea Românească, 1986.
22. Paler, Octavian, *Viața ca o coridă*, București, Editura Cartea Românească, 1987; Iași, Editura Polirom, 2009.

23. Paler, Octavian, *Viața pe un peron*, București, Editura Albatros, 1981; București, Editura Albatros, 1991; București, Editura Corint-Albatros, 2005; București, Editura Corint, 2007; București, Editura Litera, 2009; Iași, Editura Polirom, 2011; Iași, Editura Polirom, 2014; Iași, Editura Polirom, 2018.
24. Paler, Octavian, *Vremea întrebărilor (Cronică morală a unui timp plictisit de morală)*, București, Editura Albatros și Editura Universal Dalsi, 1995; Iași, Editura Polirom, 2011; Iași, Editura Polirom, 2018.

I.2. În periodice: opere, interviuri și articole în reviste și publicații

1. Paler, Octavian, *America și „ketmanii”*, în *Cotidianul*, anul XV, nr. 156 (4531), marți, 4 iulie 2006.
2. Paler, Octavian, *Au existat și români în România*, în *Cotidianul*, anul XV, nr. 108 (4483), 9 mai 2006.
3. Paler, Octavian, *Avem, oare, stat?*, în *Cotidianul*, anul XV, nr. 126 (4501), 30 mai 2006.
4. Paler, Octavian, *Care normalitate?*, în *România literară*, anul XXIII, nr. 2, joi 11 ianuarie 1990.
5. Paler, Octavian, *Câteva nedumeriri*, în *România literară*, anul XXIII, nr. 10, joi 8 martie 1990.
6. Paler, Octavian, *Ce-a fost fesenismul?*, în *Cotidianul*, anul XV, nr. 144 (4519), 20 iunie 2006.
7. Paler, Octavian, *Certitudinile mele sunt ciuruite de îndoieli ca niște haine mâncate de molii*, în *România literară*, anul XXXI, nr. 29, ianuarie-4 februarie, interviu cu Alex Ștefănescu.
8. Paler, Octavian, *Cu melancolie, despre coloana vertebrală* în *Cotidianul*, anul XV, nr. 114 (4489), 16 mai 2006.
9. Paler, Octavian, *Dacă sondajele nu mint*, în *Cotidianul*, anul XV, nr. 132 (4507), 6 iunie 2006.
10. Paler, Octavian, *De câte ori am vrut să fiu realist, nu m-am simțit în largul meu, cum m-am simțit în parabole*, interviu, în *Adevărul literar și artistic*, anul XI, nr. 614, 23 aprilie 2002, interviu realizat de Daniel Cristea-Enache.
11. Paler, Octavian, *Despre libertate*, în *Cotidianul*, anul XVI, joi, nr. 2 (4684), 4 ianuarie 2007.
12. Paler, Octavian, *Despre niște prejudecăți*, în *Cotidianul*, anul XV, nr. 85 (4460), 11 mai 2006.
13. Paler, Octavian, *Dificultatea de a fi liber*, în *România literară*, anul XXIII, nr. 1, sâmbătă 6 ianuarie 1990.
14. Paler, Octavian, *Eterna și fascinanta Securitate*, în *Cotidianul*, anul XV, nr. 150 (4525), marți, 27 iunie 2006.
15. Paler, Octavian, *Exilul este o dramă individuală*, interviu acordat lui Dorin Serghie, în *Tribuna*, anul V, nr. 25, 24-30 iunie 1993.
16. Paler, Octavian, *Femeile din arbore*, în *Cotidianul*, anul XV, nr. 162 (4537), 11 iulie 2006.
17. Paler, Octavian, *Iubirile mele nu sunt o chestiune de conjunctură, ci de destin*, în *Flacăra*, anul XXVI, nr. 12 (1137), vineri, 24 martie 1977, interviu realizat de George Arion.
18. Paler, Octavian, *În ce țară trăim?*, în *Cotidianul*, anul XV, nr. 96 (4471), 25 aprilie 2006.
19. Paler, Octavian, *Încerc să îmi uit anii*, în *Evenimentul zilei*, nr. 4499, 3 iulie 2006, interviu realizat de Simona Chițan.
20. Paler, Octavian, *Între clasic și baroc. Între lance și scut*, în *Flacăra*, anul XXV, nr. 44 (1117), vineri, 4 noiembrie 1976.
21. Paler, Octavian, *Între clasic și baroc (II). Între Ulise și Don Quijote*, în *Flacăra*, anul XXV, nr. 45 (1118), vineri, 11 noiembrie 1976.

22. Paler, Octavian, *Între clasic și baroc (III). Noaptea lui Machiavelli în Flacăra*, anul XXV, nr. 46 (1119), vineri, 18 noiembrie 1976.
23. Paler, Octavian, *Între clasic și baroc (IV). Botticelli. Zeii au căpătat o inimă (1)*, în *Flacăra*, anul XXV, nr. 47 (1120), vineri, 25 noiembrie 1976.
24. Paler, Octavian, *Între clasic și baroc (V). Botticelli. Zeii au căpătat o inimă (2)*, în *Flacăra*, anul XXV, nr. 48 (1121), vineri, 2 decembrie 1976.
25. Paler, Octavian, *Între clasic și baroc (VI). Holbein. Surâsul lui Erasm*, în *Flacăra*, anul XXV, nr. 49 (1122), vineri, 9 decembrie 1976.
26. Paler, Octavian, *Între clasic și baroc (VII). Praxitele. Surâsul lui Hermes*, în *Flacăra*, anul XXV, nr. 50 (1123), vineri, 16 decembrie 1976.
27. Paler, Octavian, *Între clasic și baroc (VIII). Bruegel. Prăbușirea lui Icar (1)*, în *Flacăra*, anul XXV, nr. 51-52 (1124-1125), 23 decembrie 1976.
28. Paler, Octavian, *Între clasic și baroc (IX). Bruegel. Prăbușirea lui Icar (2)*, în *Flacăra*, anul XXVI, nr. 1 (1126), vineri, 1 ianuarie 1977.
29. Paler, Octavian, *Între clasic și baroc (X). Bruegel. Prăbușirea lui Icar (3)*, în *Flacăra*, anul XXVI, nr. 2 (1127), vineri, 13 ianuarie 1977.
30. Paler, Octavian, *Între clasic și baroc (XI). Poussin. Fascinația monotoniei (1)*, în *Flacăra*, anul XXVI, nr. 3 (1128), vineri, 20 ianuarie 1977.
31. Paler, Octavian, *Între clasic și baroc (XII). Poussin. Fascinația monotoniei (2)*, în *Flacăra*, anul XXVI, nr. 4 (1129), vineri, 27 ianuarie 1977.
32. Paler, Octavian, *Între clasic și baroc (XIII). Rubens. Zeii au căpătat un trup (1)*, în *Flacăra*, anul XXVI, nr. 5 (1130), vineri, 3 februarie 1977.
33. Paler, Octavian, *Între clasic și baroc (XIV). Rubens. Zeii au căpătat un trup (2)*, în *Flacăra*, anul XXVI, nr. 6 (1131), vineri, 10 februarie 1977.
34. Paler, Octavian, *Între clasic și baroc (XV). Caravaggio. Bacchus bolnav (1)*, în *Flacăra*, anul XXVI, nr. 7 (1132), vineri, 17 februarie 1977.
35. Paler, Octavian, *Între clasic și baroc (XVI). Caravaggio. Bacchus bolnav (2)*, în *Flacăra*, anul XXVI, nr. 8 (1133), vineri, 24 februarie 1977.
36. Paler, Octavian, *Între clasic și baroc (XVII). Dürer. Melancholia*, în *Flacăra*, anul XXVI, nr. 9 (1134), vineri, 3 martie 1977.
37. Paler, Octavian, *Între clasic și baroc (XVIII). Rembrandt. Răpirea lui Ganimedede*, în *Flacăra*, anul XXVI, nr. 11 (1136), vineri, 17 martie 1977.
38. Paler, Octavian, *Între clasic și baroc (XIX). Michelangelo. Eroismul umanului (1)*, în *Flacăra*, anul XXVI, nr. 13 (1138), vineri, 31 martie 1977.
39. Paler, Octavian, *Între clasic și baroc (XX). Michelangelo. Eroismul umanului (2)*, în *Flacăra*, anul XXVI, nr. 14 (1139), vineri, 7 aprilie 1977.
40. Paler, Octavian, *Între clasic și baroc (XXI). El Greco. Un conchistador al iluziei (1)*, în *Flacăra*, anul XXVI, nr. 15 (1140), vineri, 14 aprilie 1977.
41. Paler, Octavian, *Între clasic și baroc (XXII). El Greco. Un conchistador al iluziei (2)*, în *Flacăra*, anul XXVI, nr. 16 (1141), vineri, 21 aprilie 1977.
42. Paler, Octavian, *Între clasic și baroc (XXIII). David. Decepția neoclasicismului (1)*, în *Flacăra*, anul XXVI, nr. 17 (1142), vineri, 28 aprilie 1977.
43. Paler, Octavian, *Între clasic și baroc (XXIV). David. Decepția neoclasicismului (2)*, în *Flacăra*, anul XXVI, nr. 18 (1143), vineri, 5 mai 1977.
44. Paler, Octavian, *Între clasic și baroc (XXV). Tițian. Aventura culorii*, în *Flacăra*, anul XXVI, nr. 19 (1144), vineri, 12 mai 1977.
45. Paler, Octavian, *Între clasic și baroc (XXVI). Fra Angelico. Aventura candorii*, în *Flacăra*, anul XXVI, nr. 20 (1145), vineri, 19 mai 1977.

46. Paler, Octavian, *Între clasic și baroc (XXVII). Delacroix. Tigrii (1)*, în *Flacăra*, anul XXVI, nr. 21 (1146), vineri, 26 mai 1977.
47. Paler, Octavian, *Între clasic și baroc (XXVIII). Delacroix. Tigrii (2)*, în *Flacăra*, anul XXVI, nr. 22 (1147), vineri, 2 iunie 1977.
48. Paler, Octavian, *Între clasic și baroc (XXIX). Corot. Ciocârlia (1)*, în *Flacăra*, anul XXVI, nr. 23 (1148), vineri, 9 iunie 1977.
49. Paler, Octavian, *Între clasic și baroc (XXX). Corot. Ciocârlia (2)*, în *Flacăra*, anul XXVI, nr. 24 (1149), vineri, 16 iunie 1977.
50. Paler, Octavian, *Între clasic și baroc (XXXI). Van Gogh. Cei care sunt de partea grâului (1)*, în *Flacăra*, anul XXVI, nr. 25 (1150), vineri, 23 iunie 1977.
51. Paler, Octavian, *Între clasic și baroc (XXXII). Van Gogh. Cei care sunt de partea grâului (2)*, în *Flacăra*, anul XXVI, nr. 26 (1151), vineri, 30 iunie 1977.
52. Paler, Octavian, *Între clasic și baroc (XXXIII). Van Gogh. Cei care sunt de partea grâului (3)*, în *Flacăra*, anul XXVI, nr. 27 (1152), vineri, 7 iulie 1977.
53. Paler, Octavian, *Între clasic și baroc (XXXIV). Van Gogh. Cei care sunt de partea grâului (4)*, în *Flacăra*, anul XXVI, nr. 28 (1153), vineri, 14 iulie 1977.
54. Paler, Octavian, *Între clasic și baroc (XXXV). Manet. Sfârșitul și începutul unui mit (1)*, în *Flacăra*, anul XXVI, nr. 29 (1154), vineri, 21 iulie 1977.
55. Paler, Octavian, *Între clasic și baroc. Manet. Sfârșitul și începutul unui mit (2)*, în *Flacăra*, anul XXVI, nr. 30 (1155), vineri, 28 iulie 1977.
56. Paler, Octavian, *Între clasic și baroc. Manet. Sfârșitul și începutul unui mit (1)*, în *Flacăra*, anul XXVI, nr. 31 (1156), vineri, 4 august 1977.
57. Paler, Octavian, *Între clasic și baroc. Monet. Aventura impresiei (1)*, în *Flacăra*, anul XXVI, nr. 32 (1157), vineri, 11 august 1977.
58. Paler, Octavian, *Între clasic și baroc. Monet. Aventura impresiei (2)*, în *Flacăra*, anul XXVI, nr. 33 (1158), vineri, 18 august 1977.
59. Paler, Octavian, *Între clasic și baroc. Monet. Aventura impresiei (3)*, în *Flacăra*, anul XXVI, nr. 34 (1159), vineri, 25 august 1977.
60. Paler, Octavian, *Între clasic și baroc. Monet. Aventura impresiei (4)*, în *Flacăra*, anul XXVI, nr. 35 (1160), vineri, 1 septembrie 1977.
61. Paler, Octavian, *Între clasic și baroc. Praxitele. Afrodita din Cnid (1)*, în *Flacăra*, anul XXVI, nr. 36 (1161), vineri, 8 septembrie 1977.
62. Paler, Octavian, *Între clasic și baroc. Praxitele. Afrodita din Cnid (2)*, în *Flacăra*, anul XXVI, nr. 37 (1162), vineri, 15 septembrie 1977.
63. Paler, Octavian, *Între clasic și baroc. Surâsul Sfînxului*, în *Flacăra*, anul XXVI, nr. 38 (1163), vineri, 22 septembrie 1977.
64. Paler, Octavian, *Între clasic și baroc. Gauguin. Noa-Noa (1)*, în *Flacăra*, anul XXVI, nr. 39 (1164), vineri, 29 septembrie 1977.
65. Paler, Octavian, *Între clasic și baroc. Gauguin. Noa-Noa (2)*, în *Flacăra*, anul XXVI, nr. 40 (1165), vineri, 6 octombrie 1977.
66. Paler, Octavian, *Între clasic și baroc. Gauguin. Noa-Noa (3)*, în *Flacăra*, anul XXVI, nr. 41 (1166), vineri, 13 octombrie 1977.
67. Paler, Octavian, *Între clasic și baroc. Gauguin. Noa-Noa (4)*, în *Flacăra*, anul XXVI, nr. 42 (1167), vineri, 20 octombrie 1977.
68. Paler, Octavian, *Între clasic și baroc. Munch. Țărmul*, în *Flacăra*, anul XXVI, nr. 43 (1168), vineri, 27 octombrie 1977.
69. Paler, Octavian, *Între clasic și baroc. Rodin. Gânditorul*, în *Flacăra*, anul XXVI, nr. 44 (1169), vineri, 3 noiembrie 1977.

70. Paler, Octavian, *Între clasic și baroc. Renoir. Fascinația verii* (1), în *Flacăra*, anul XXVI, nr. 45 (1170), vineri, 10 noiembrie 1977.
71. Paler, Octavian, *Între clasic și baroc. Renoir. Fascinația verii* (2), în *Flacăra*, anul XXVI, nr. 46 (1171), vineri, 17 noiembrie 1977.
72. Paler, Octavian, *Între clasic și baroc. Braque. Păsările*, în *Flacăra*, anul XXVI, nr. 47 (1172), vineri, 24 noiembrie 1977.
73. Paler, Octavian, *Între clasic și baroc. Picasso – Metamorfozele*, în *Flacăra*, anul XXVII, nr. 48 (1173), vineri, 1 decembrie 1977.
74. Paler, Octavian, *Între clasic și baroc. Goya. Insomnia rațiunii* (1), în *Flacăra*, anul XXVI, nr. 49 (1174), vineri, 8 decembrie 1977.
75. Paler, Octavian, *Între clasic și baroc. Goya. Insomnia rațiunii* (2), în *Flacăra*, anul XXVI, nr. 50 (1175), vineri, 15 decembrie 1977.
76. Paler, Octavian, *Între clasic și baroc. Goya. Insomnia rațiunii* (3), în *Flacăra*, anul XXVI, nr. 51 (1176), vineri, 22 decembrie 1977.
77. Paler, Octavian, *Între clasic și baroc. Fața timpului*, în *Flacăra*, anul XXVI, nr. 52 (1177), vineri, 29 decembrie 1977.
78. Paler, Octavian, *Între clasic și baroc. Donatello. Chiparoșii*, în *Flacăra*, anul XXVII, nr. 1 (1178), vineri, 5 ianuarie 1977.
79. Paler, Octavian, *Între clasic și baroc. Venus din Milo* (1), în *Flacăra*, anul XXVII, nr. 2 (1179), vineri, 12 ianuarie 1978.
80. Paler, Octavian, *Între clasic și baroc. Venus din Milo* (2), în *Flacăra*, anul XXVII, nr. 3 (1180), vineri, 19 ianuarie 1978.
81. Paler, Octavian, *Între clasic și baroc. Luchian. Lancea transformată în floare*, în *Flacăra*, anul XXVII, nr. 5 (1182), vineri, 2 februarie 1978.
82. Paler, Octavian, *Între clasic și baroc. Muntele*, în *Flacăra*, anul XXVII, nr. 6 (1183), vineri, 9 februarie 1978.
83. Paler, Octavian, *Între clasic și baroc. Veneția*, în *Flacăra*, anul XXVII, nr. 7 (1184), vineri, 16 februarie 1978.
84. Paler, Octavian, *Între clasic și baroc. Toledo*, în *Flacăra*, anul XXVII, nr. 8 (1185), vineri, 23 februarie 1978.
85. Paler, Octavian, *Între clasic și baroc. Atena* (1), în *Flacăra*, anul XXVII, nr. 9 (1186), vineri, 2 martie 1978.
86. Paler, Octavian, *Între clasic și baroc. Atena* (2), în *Flacăra*, anul XXVII, nr. 10 (1187), vineri, 9 martie 1978.
87. Paler, Octavian, *Între Dumnezeu și disperare*, în *Cotidianul*, anul XV, nr. 102 (4477), din 2 mai 2006.
88. Paler, Octavian, *Întrebări la care nu voiam să ajung* în *Cotidianul*, anul XV, nr. 79 (4454), 4 aprilie 2006.
89. Paler, Octavian, *Jurnalul unui scriitor interzis (17 aprilie-22 decembrie 1989). A doua poliție (I)*, în *România literară*, anul XXIII, nr. 3, joi 18 ianuarie 1990.
90. Paler, Octavian, *Jurnalul unui scriitor interzis (17 aprilie-22 decembrie 1989). A doua poliție (II)*, în *România literară*, anul XXIII, nr. 4, joi 25 ianuarie 1990.
91. Paler, Octavian, *Jurnalul unui scriitor interzis (17 aprilie-22 decembrie 1989). A doua poliție*, în *România literară*, anul XXIII, nr. 7, joi 15 februarie 1990.
92. Paler, Octavian, *Jurnalul unui scriitor interzis (17 aprilie-22 decembrie 1989). A doua poliție*, în *România literară*, anul XXIII, nr. 8, joi 22 februarie 1990.
93. Paler, Octavian, *Jurnalul unui scriitor interzis (17 aprilie-22 decembrie 1989). A doua poliție*, în *România literară*, anul XXIII, nr. 9, joi 1 martie 1990.

94. Paler, Octavian, *Jurnalul unui scriitor interzis (17 aprilie-22 decembrie 1989). A doua poliție*, în *România literară*, anul XXIII, nr. 10, joi 8 martie 1990.
95. Paler, Octavian, *Jurnalul unui scriitor interzis (17 aprilie-22 decembrie 1989). A doua poliție*, în *România literară*, anul XXIII, nr. 12, joi 22 martie 1990.
96. Paler, Octavian, *Liberalizarea prostiei*, în *Cotidianul*, anul XV, nr. 168 (4543), 18 iulie 2006.
97. Paler, Octavian, *Lupta pentru trecut*, în *Cotidianul*, anul XV, nr. 174 (4549), marți, 25 iulie 2005.
98. Paler, Octavian, *Niciodată nu m-am simțit atât de puternic ca atunci când mi-am recunoscut slăbiciunile*, în *Steaua*, anul XLI, nr. 1 (512), ianuarie 1990, interviu realizat de Viorel Cacoveanu.
99. Paler, Octavian, *Nu mă așteptam ca societatea românească să fie atât de cinică*, în *Cultura*, anul II, nr. 34 (86), 10 august 2006.
100. Paler, Octavian, *O parte din sufletul meu are ceva feminin*, în *Tango*, 13 iunie 2006, interviu realizat de Andrei Păunescu și Alice Năstase.
101. Paler, Octavian, *Sensul curajului*, în *Flacăra*, anul XXVI, nr. 10 (1135), vineri, 10 martie 1977.
102. Paler, Octavian, *Țară de oameni singuri*, în *Cotidianul*, anul XV, nr. 120 (4495), 23 mai 2006.
103. Paler, Octavian, *Ulciorul*, în *Luceafărul*, anul I, nr. 4, 1 septembrie 1958.
104. Paler, Octavian, *Un „alt” Bănescu*, în *Cotidianul*, anul XV, nr. 91 (4466), 18 aprilie 2006.
105. Paler, Octavian, *Un muzeu în labirint, De ce „un muzeu în labirint”? (3)*, în *Flacăra*, anul XXVIII, nr. 37 (1266), 13 septembrie 1979.
106. Paler, Octavian, *Un „plebiscit” stupid*, în *Cotidianul*, anul XV, nr. 138 (4513), 13 iunie 2006.
107. Paler, Octavian, *Un singuratic devorat de nostalgia solidarității*, în *Adevărul literar și artistic*, anul X, nr. 575, 10 iulie 2001.

II. Bibliografie literară, teoretică și critică

II. 1. În volume

1. Achim, George, *Iluzia ipostaziată. Utopie și distopie în cultura română*, Cluj-Napoca, Editura Limes, 2002.
2. Adam, Jean-Michel, *Lingvistica textuală: introducere în analiza textuală a discursurilor*, Iași, Editura Institutul European, 2008.
3. Adam, Jean-Michel; Petitjean, André, *Textul descriptiv*, Iași, Editura Institutul European, 2007.
4. Adam, Jean-Michel; Revaz, François, *Analiza povestirii*, Iași, Editura Institutul european, 1999.
5. Alexandrescu-Voicu, Ileana, *Octavian Paler – Mitopoetica eseului*, Iași, Editura Alfa, 2008.
6. Anghelescu, Mircea, *Lâna de aur. Călătorii și călătoriile în literatura română*, București, Editura Cartea Românească, 2015.
7. Antohi, Sorin, *Exercițiul distanței. Discursuri, societăți, metode*, București, Editura Nemira, 1997.
8. Barthes, Roland, *Mitologii*, Iași, Editura Institutul European, 1997.
9. Blaga, Lucian, *Poemele luminii*, București, Editura pentru literatură, 1968.
10. Blaga, Lucian, *În marea trecere, Pendant la grade traversée*, Cluj-Napoca, Editura Grinta, 2007.

11. Bodiștean, Florica, *Poetica genurilor literare*, Ediția a II-a, Iași, Editura Institutul European, 2009.
12. Boia, Lucian, *Mit și istorie în conștiința românească*, București, Editura Humanitas, 1997.
13. Braga, Corin, *10 studii de arhetipologie*, Cluj-Napoca, Editura DACIA, 1999.
14. Bremond, Claude, *Logica povestirii*, București, Editura Univers, 1981.
15. Burakowski, Adam, *Dictatura lui Nicolae Ceaușescu (1965-1989). Geniul Carpaților*, Ediția a II-a, București, Editura Polirom, 2016.
16. Cabin, Philippe; Dortier, Jean-François (coordonatori), *Comunicarea*, traducere de Luminița Roșca și Romina Surugiu, Iași, Editura Polirom, 2010.
17. Călinescu, G., *Scriitori străini*, Antologie și text îngrijit de Vasile Nicolescu și Adrian Marino, prefața de Adrian Marino, București, Editura pentru Literatură Universală, 1967.
18. Cernat, Paul, *Trei moduri de a fi străin*, în *Octavian Paler*, „Aventuri solitare. Două jurnale și un contrajurnal”, Iași, Editura Polirom, 2008.
19. Cervantes, Miguel de, *Don Quijote de la Mancha*, Iași, Editura Polirom, 2016.
20. Chițan, Simona, *Octavian Paler: „Încerc să-mi uit anii”*, în *30 de interviuri eveniment*, București, Editura Tritonic, 2008.
21. Ciocârlie, Alexandra Maria, *Ecouri ale clasicismului greco-latin în literatura română*, București, Editura Muzeului Național al Literaturii Române, Colecția AULA MAGNA, 2013.
22. Ciocârlie, Livius, *Mari corespondențe*, București, Editura Tracus Arte, 2019.
23. Cochinescu, Lucian, *Dimensiuni ale psihologiei în literatură*, Pitești, Editura Paralela 45, 2008.
24. Coman, Mihai (coordonator), *Manual de jurnalism. Tehnici fundamentale de redactare*, Iași, Editura Polirom, 1997.
25. Constant, Benjamin, *Despre libertate la antici și la moderni*, Iași, Editura Institutul European, 1966.
26. Crăciun, Gheorghe, *Scriitorul și Puterea sau despre puterea scriitorului*, București, Editura Cartea Românească, 2015.
27. Cristea-Enache, Daniel, *Convorbiri cu Octavian Paler*, București, Editura Corint, 2008.
28. Cristea-Enache, Daniel, *Linia de contur: cronici literare*, vol. II, București, Editura Spandugino, 2021.
29. Culcer, Dan, *Serii și grupuri (Citind și trăind literatura)*, București, Editura Cartea Românească, 1981.
30. Diaconescu, Romulus, *O lume a dialogului: Silviu Purcărete, Octavian Paler, Adrian Marino, Mihai Șora, Adriana Babeți, Augustin Buzura, Gabriel Dimisianu, Andrei Pleșu, Laurențiu Ulici, Ștefan Augustin Doinaș, Nicolae Breban, Eugen Uricaru, Mircea Mihăieș, Mihai Sin, Nicolae Manolescu*, București, Editura Cartea Românească, 1998.
31. Eco, Umberto, *Șase plimbări prin pădurea narativă*, Constanța, Editura Pontica, 2006.
32. Eliade, Mircea, *Încercarea labirintului*, traducere și note de Doina Cornea, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1990.
33. Fanache, Vasile, *Caragiale*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 2002.
34. Frye, Northrop, *Anatomia criticii*, traducere de Domnica Sterian și Mihai Spărios, București, Editura Univers, 1972.
35. Giurescu, C. Dinu (coord.), Ștefănescu, Alexandru, Țiu Ilarion, *România și comunismul: o istorie ilustrată*, București, Editura Corint, 2010.
36. Glodeanu, Gheorghe, *Măștile lui Proteu. Ipostaze și configurații ale romanului românesc*, Fundația Culturală LIBRA, București, 2005.
37. Glodeanu, Gheorghe, *Mitografii. Incursiuni într-o bibliotecă mitologică*, Ediția a II-a, revizuită și adăugită, Cluj-Napoca, Editura Ecou Transilvan, 2021.

38. Goia, Vistian, *Retorică și argumentare. Note de curs pentru studenții în jurnalistică și științe politice*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 2007.
39. Goleman, Daniel, *Inteligența emoțională*, traducere de Irina-Margareta Nistor, București, Editura Curtea Veche Publishing, 2008.
40. Goleman, Daniel, *Inteligența socială. Noua știință a relațiilor umane*, traducere de Ileana Achim București, Editura Curtea Veche Publishing, 2018.
41. Grigurcu, Gheorghe, *Peisaj critic*, vol. I, București, Editura Cartea Românească, 1993.
42. Holban, Ioan, *Literatura română de azi: poezia, proza*, Iași, Editura Tipo Moldova, 2012.
43. Holban, Ioan, *Literatura română subiectivă de la origini până la 1990. Jurnalul intim. Autobiografia literară*, Iași, Editura Tipo Moldova, 2009.
44. Huizinga, Johan, *Amurgul Evului Mediu*, traducere de H. R. Radian, București, Editura Meridiane, 1993.
45. Ionescu, Eugen, *Teatru*, București, Editura Humanitas, 2017.
46. Iorgulescu, Mircea, *Ceara și sigiliul*, București, Editura Cartea Românească, 1982.
47. Iorgulescu, Mircea, *Prezent*, București, Editura Cartea românească, 1985.
48. Iovănel, Mihai, *Istoria literaturii române contemporane: 1990-2020*, Iași, Editura Polirom, 2021.
49. Irving Stone, *Agonie și extaz*, Iași, Editura Polirom, 2016.
50. Kant, Immanuel, *Despre frumos și bine*, vol. I, București, Editura Minerva, 1981.
51. Larson, Charles U., *Persuasiunea. Receptare și responsabilitate*, traducere de Odette Arhip, Iași, Editura Polirom, 2003.
52. Lejeune, Philippe, *Pactul autobiografic*, București, Editura Univers, 2000.
53. Lewis, Clive Staples, *The four loves*, New York, Harcourt, Brace, 1960.
54. Lovinescu, Monica, *Jurnal esențial*, București, Editura Humanitas, 2010.
55. Manolescu, Nicolae, *Arca lui Noe*, București, Editura 100+ 1 GRAMAR, 2001.
56. Manolescu, Nicolae, *Istoria critică a literaturii române. 5 secole de literatură*, Pitești, Editura Paralela 45, 2008.
57. Manolescu, Nicolae, *Teme 4*, București, Editura Cartea Românească, 1983.
58. Manolescu, Nicolae, *Teme*, București, Editura Cartea Românească, 2011.
59. Marga, Delia, *Introducere în analiza discursului. Cu referire la istorie și sfera publică*, Cluj-Napoca, Editura Fundației pentru Studii Europene, 2003.
60. Marino, Adrian, *Dintr-un dicționar de idei literare*, Cluj-Napoca, Editura Argonaut, 2010.
61. Micu, Dumitru, *Scurtă istorie a literaturii române*, București, Editura Iriana, 1996.
62. Mihăilescu, Dan C., *Cartea simțurilor*, București, Editura Humanitas, 2015.
63. Munteanu, Romul, *Octavian Paler: Marginalii la „Don Quijote”*, în *Jurnal de cărți* (6), București, Editura Libra, 1996.
64. Negrici, Eugen, *Literatura română sub comunism*, Ediția a III-a, Iași, Editura Polirom, 2019.
65. Nietzsche, Friederich, *Așa grăit-a Zarathustra (O carte pentru toți și pentru nimeni)*, București, Editura Edinter, 1991.
66. Oprea, Marian, *Gazetărie de tranziție. De vorbă cu: Adrian Păunescu, Cristian Tudor Popescu, Octavian Paler, Stelian Tănase*, Colecția Lumea în clipa 2000, București, Editura Lumea Magazin, 2002.
67. Oprea, Marian, *Între crâșmă și biserică. De vorbă cu Dinu C. Giurescu, Octavian Paler, Ioana Brătianu și Constantin Bălăceanu-Stolnici*, Colecția Lumea în clipa 2000, București, Editura Lumea Magazin, 2003.
68. Papadima, Liviu, *Literatură și comunicare. Relația autor-cititor în proza pașoptistă și postpașoptistă*, Iași, Editura Polirom, 1999.

69. Papahagi, Marian, *Interpretări pe teme date*, București, Editura didactică și pedagogică, R.A., 1995.
70. Patraș, Antonio, *Literatură și biografie. În căutarea omului din carte*, Iași, Editura Timpul, 2011.
71. Pânzaru, Ioan, *Practici ale interpretării de text*, Iași, Editura Polirom, 1999.
72. Petraș, Irina, *Literatură română contemporană*, București, Editura IDEEA EUROPEANĂ, 2008.
73. Popa, Marian, *Istoria literaturii române de azi pe mâine*, vol. II, București, Editura Semne, 2009.
74. Popa, Mircea, *Prezențe literare. Oameni și cărți*, Cluj-Napoca, Editura Casa Cărții de Știință, 2011.
75. Popescu, Cristian Florin, *Adnotări asupra discursului polemic. Campania generaționistă*, Universitatea Hyperion din București, Facultatea de Jurnalism, Revista de studii media, nr. 5-6, 2016-2017.
76. Prince, Gerald A., *Dicționar de naratologie*, traducere de Sorin Pârvu, Iași, Editura INSTITUTUL EUROPEAN, 2004.
77. Rebreanu, Liviu, *Ion*, București, Editura Cartea românească, 1983.
78. Rey Fernandez. *Critical reasoning*, Guide 6, Edition Sixth, New York, Manhattan Prep, 2014.
79. Rider, Jacques le, *Modernitatea vieneză și crizele identității*, traducere de Magda Jeanrenaud, Iași, Editura Universității Al. I. Cuza, 1995.
80. Roșca, Luminița, *Formarea identității profesionale a jurnaliștilor*, Iași, Editura Polirom, 2000.
81. Roșca, Luminița, *Mecanisme ale propagandei în discursul de informare. Presa românească în perioada 1985-1995*, Iași, Editura Polirom, 2006.
82. Roșca, Luminița, *Producția textului jurnalistic*, Iași, Editura Polirom, 2004.
83. Rybacki, Karyn Charles; Rybacki, Donald Jay, *O Introducere în arta argumentării. Pledarea și respingerea argumentelor*, traducere de Viorel Murariu, Iași, Editura Polirom, 2004.
84. Sasu, Aurel, *Retorica literară românească*, București, Editura Minerva, 1976.
85. Sava, Iosif, *Radiografii muzicale. 6 serate TV cu: Horia-Roman Patapievici, Octavian Paler, Nicolae Breban, Aurel Stroe, Nicolae Constantin Munteanu, George Pruteanu*, Iași, Editura Polirom, 1996.
86. Sălcudeanu, Nicoleta, *Asupra criticei de azi*, Cluj-Napoca, Editura Limes, 2011.
87. Săndulescu, Al., *Literatura epistolară*, București, Editura Minerva, 1972.
88. Simion, Eugen, *Ficțiunea jurnalului intim. III. Diarismul românesc*, București, Editura Univers Enciclopedic, 2005.
89. Simion, Eugen, *Genurile biograficului*, București, Editura Univers Enciclopedic, 2002.
90. Simion, Eugen, *Genurile biograficului*, vol. I, București, Fundația Națională pentru Știință și Artă, 2008.
91. Simion, Eugen, *Scriitori români de azi*, vol. III, București, Editura Cartea Românească, 1984.
92. Simion, Eugen, *Scriitori români de azi*, vol. IV, București-Chișinău, Editura David-Litera, 1998.
93. Sorescu, Marin, *Iona*, Craiova, Fundația-Editura Scrisul Românesc, 2006.
94. Sorescu, Marin, *Teatru*, Prefață și selecție de Nicolae Manolescu, București, Editura Minerva, 2006.
95. Sorescu, Radu, *Opera lui Octavian Paler*, Craiova, Scrisul Românesc Fundația-Editura, 2012.
96. Spiridon, Vasile, *Perna cu ace*, Editura Timpul, Iași, 2004.

97. Stănescu, Nichita, *Respirări*, București, Editura Sport-Turism, 1982.
98. Stănescu, Nichita, *Ce bine că ești! Ce mirare că sunt!*, București, Editura Tempus, 2018.
99. Stănescu, Nichita, *O sută și una de poezii*, București, Editura Academiei Române, 2017.
100. Steinhardt, Nicolae, *Critică la persoana întâi*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1983.
101. Șindrilaru, Florin; Crăciun, Gheorghe, *Mari teme literare. Dicționar-antologie de texte pentru clasa a IX-a*, Pitești, Editura Paralela 45 Educațional, 2009.
102. Taylor, Charles, *Etica autenticității*, traducere de Alex Moldovan, postfață de Radu Neculau, Cluj, Idea Design & Print Editură, 2006.
103. Todorov, Tzvetan, *Abuzurile memoriei*, traducere de Doina Lică, Timișoara, Editura Amarcord, 1999.
104. Ursa, Anca, *Metamorfozele oglinzii. Imaginarul jurnalului românesc*, Editura LIMES, Cluj-Napoca, 2006.
105. Verdery, Katherine, *Compromis și rezistență. Cultura română sub Ceaușescu*, traducere de Mona Antohi și Sorin Antohi, București, Editura Humanitas, 1994.
106. Vlad, Carmen, *Textul-aisberg*, Cluj-Napoca, Casa Cărții de Știință, 2000.
107. Zăciu, Mircea, *Cu cărțile pe masă*, București, Editura Cartea Românească, 1981.
108. Zotta, Alexandru, *Comentarii de teorie literară*, Cluj-Napoca, Editura Risoprint, 2006.
109. Zotta, Alexandru, *Lecturi parabolice din proza românească*, Cluj-Napoca, Editura Risoprint, 2006.
110. Zotta, Alexandru, *Parabola literară. O definiție a conceptului*, Cluj-Napoca, Editura Risoprint, 2007.

II. 2. În periodice

1. Alboiu, George, *Opera și calitatea lecturii*, în *Luceafărul*, anul XXII, nr. 32 (902), sâmbătă, 11 august 1979.
2. Anghelescu, Mircea, *Cultura dialogului*, rubrica *Civilizația polemicii la români*, în *Vatra*, nr. 8, anul 2006, nr. 425, Târgu Mureș.
3. Antonesei, Liviu, *Mai degrabă, o istorie a pamfletului*, rubrica *Civilizația polemicii la români*, în *Vatra*, nr. 8, anul 2006, nr. 425, Târgu Mureș.
4. Ardeleanu, Virgil, *Octavian Paler: „Mitologii subiective”*, în *Steaua*, anul 27, nr. 6, iunie 1976.
5. Arion, George, *Octavian Paler: „Scrisori imaginare”*, în *Flacăra*, anul XXVIII (1246), nr. 17, 26 aprilie 1979.
6. Augustin-Doinaș, Ștefan, *Fazele revoluției noastre*, în *România literară*, anul XXIII, nr. 1, sâmbătă, 6 ianuarie 1990.
7. Augustin-Doinaș, Ștefan, *Eu și celălalt*, în *Secolul 21, Alteritate*, nr. 1-7, 2002.
8. Balaci, Alexandru, *Octavian Paler: „Apărarea lui Galilei”*, în *Scânțea*, anul XLVIII, nr. 11335, 31 ianuarie 1979.
9. Balotă, Nicolae, *Morala „Scrisorilor imaginare”*, în *Luceafărul*, anul XXII, nr. 25 (895), 23 iunie 1979.
10. Boldea, Iulian, *Octavian Paler și romanul de idei*, în *Vatra*, 3-4, nr. 396-397, 2004, Târgu Mureș.
11. Boldea, Iulian, *Polemica și civilizația ei*, rubrica *Civilizația polemicii la români*, în *Vatra*, nr. 8, anul 2006, nr. 425, Târgu Mureș.
12. Borbély, Ștefan, *Octavian Paler: eseul ca disciplină a libertății*, în *Observator cultural*, serie nouă, anul XIV, nr. 421 (679), 27 iunie-3 iulie 2013.
13. Borbély, Ștefan, *Sfârșit de partidă*, în *România literară*, anul XXV, nr. 8, 12-18 martie 1992.
14. Breban, Nicolae, *O oglindă sui-generis*, în *România literară*, anul XXXVII, nr. 50, 2004.

15. Buciu, Marian Victor, *Două moduri de a cădea în ficțiune*, în *Scrisul Românesc*, anul III, nr. 7-8 (23-24), iulie-august 2005.
16. Buciu, Marian Victor, *Polemica literară, de la regenerare la reformă*, rubrica *Civilizația polemicii la români*, în *Vatra*, nr. 8, Târgu Mureș, nr. 425, anul 2006.
17. Buda, Dumitru-Mircea, *Criza discursului cultural*, rubrica *Civilizația polemicii la români*, în *Vatra*, nr. 8, anul 2006, nr. 425, Târgu Mureș.
18. Căpușan, Maria Vodă, *Dialogul controverselor*, rubrica *Civilizația polemicii la români*, în *Vatra*, nr. 8, anul 2006, nr. 425, Târgu Mureș.
19. Cesereanu, Ruxandra, *Cuția postcomunistă a Pandorei*, în *Vatra*, anul XXVII, nr. 335, 1999.
20. Ciotea, Florin, *Creșterea literară în fața „instanței” cititorilor*, în *Contemporanul*, nr. 49 (2038), 6 decembrie 1985.
21. Ciotea, Florin, *Ipostazele educației: înscrieri la cuvânt în dezbaterile „Contemporanului”*, în *Contemporanul*, nr. 48 (2037), 29 noiembrie 1985.
22. Coroiu, Constantin, *Biografie și destin*, în *Adevărul literar și artistic*, anul XIII, nr. 727, 27 iulie 2004.
23. Coroiu, Constantin, *Ieșirea din biografie*, în *Adevărul literar și artistic*, anul XIII, nr. 728, 3 august 2004.
24. Crihană, Alina, *Octavian Paler: de la romanul parabolic la scriitura autobiografică posttotalitară*, în *Transilvania*, Sibiu, anul XVI, nr. 3, 2013.
25. Cristea-Enache, Daniel, *Gară pentru doi*, în *România literară*, anul XXXIX, nr. 26, 6 iulie 2007.
26. Cristea-Enache, Daniel, *Trecutul viu*, în *Adevărul literar și artistic*, anul XIII, nr. 730, 17 august 2004.
27. Cristea-Enache, Daniel, *Ultimul Paler*, în *România literară*, nr. 48, 7 decembrie 2007.
28. Cristea-Enache, Daniel, *Un calofil al Ideii*, în *Adevărul literar și artistic*, anul VI, nr. 380, 10 august 1997.
29. Culcer, Dan, *Maturitatea eseului. „Mitologii subiective”*, în *Vatra*, serie nouă (1971), anul VI, nr. 4, 20 aprilie 1976.
30. Dumitrescu-Buşulenga, Zoe, *Octavian Paler – mitologii subiective*, în *Flacăra*, anul XXV, nr. 3 (1076), 24 ianuarie 1976.
31. Eliade, Dumitru, *Congresul al XX-lea al PCR*, în *Flacăra*, anul XXVIII, nr. 1268, 27 septembrie 1979.
32. Felea, Victor, *Octavian Paler „Umbra cuvintelor. Definiții lirice”*, în *Tribuna*, nr. 41 (715), 8 octombrie 1970.
33. Fotiade, Ramona, *Mituri în contemporaneitate*, în *Convorbiri literare*, anul XX, nr. 17, joi 23 aprilie 1987.
34. Georgescu, Dina, *Omul cu urechea tăiată*, în *România literară*, anul XXXVIII, nr. 41, 19-25 octombrie 2005.
35. Goldiș, Alex, *Mizantropul umanist*, în *România literară*, nr. 42, 19 octombrie 2012.
36. Grigurcu, Gheorghe, *Clasicism și angajare*, în *Steaua*, anul XXXIX, mai 1988.
37. Grigurcu, Gheorghe, *Nu cerem sancțiuni împotriva celor care au pătat condiția de scriitor, dar nici nu-i putem trata cu nepăsare*, în *Dreptatea*, anul XXII, Seria a IV-a, nr. 60, miercuri, 18 aprilie 1990.
38. Grigurcu, Gheorghe, *Revizuirea valorilor*, în *Dreptatea*, anul XXIII, Seria a IV-a, nr. 314, sâmbătă, 2 martie 1991.
39. Grigurcu, Gheorghe, *Suportul etic*, rubrica *Civilizația polemicii la români*, în *Vatra*, nr. 8, anul 2006, nr. 425, Târgu Mureș.
40. Holban, Ioan, *Octavian Paler: un om de răspântie*, în *România literară*, nr. 5 (137), mai 2007.

41. Iorgulescu, Mircea, *Confesiuni indirecte*, în *România literară*, anul XII, nr. 25, joi 21 iunie 1979.
42. Iorgulescu, Mircea, *Mărturisirea ca o coridă*, în *Familia*, 24 (124), nr. 6 (274), iunie 1988.
43. Iorgulescu, Mircea, *Oameni, destine, istorie – convorbiri cu Nicolae Manolescu, Oana Orlea, Octavian Paler, Gerhard Csejka*, în *Lettre Internationale*, nr. 54, ediția română, vara 2005.
44. Iorgulescu, Mircea, *Patima lucidității*, în *România literară*, anul XIX, nr. 27, joi 3 iulie 1986.
45. Iorgulescu, Mircea, *Poveste din anii orwellieni. Viziune și previziuni*, în *România literară*, anul 41, nr. 6, 15 februarie 2008.
46. Lazăr, Virgil, *RL – 135 de ani – „România liberă” în era Octavian Paler*, în *România liberă*, nr. 6560, 6 martie 2012.
47. Lucaciu, Marcel, *Un visător lucid*, în *Caiete Silvane*, Serie nouă, anul V, nr. 5 (52), mai 2009.
48. Manolescu, Nicolae, *Adevărul și viața*, în *România literară*, anul XI, nr. 52, joi 28 decembrie 1978.
49. Manolescu, Nicolae, *Idee și stil*, în *România literară*, anul IX, nr. 3, joi 15 ianuarie 1976.
50. Manolescu, Nicolae, *Intrarea în normalitate*, în *România literară*, anul XXIII, nr. 2, joi 11 ianuarie 1990.
51. Manolescu, Nicolae, *La ce e bună poezia?*, în *România literară*, anul XXXVI, nr. 4, 29 ianuarie-4 februarie 2003.
52. Mareș, Radu, *Octavian Paler: Mitologii subiective*, în *Tribuna*, anul XX, nr. 7 (999), 12 februarie 1976.
53. Mihăilescu, Dan C., *Monolog în arenă*, în *Transilvania*, 17, nr. 6, iunie 1988.
54. Mihăilescu, Dan C., *Un muzeu în labirint*, în *Ateneu*, anul 24, nr. 1 (206), ianuarie 1987.
55. Miheț, Marius, *Savoarea observației ratate*, în *România literară*, nr. 9, 1 martie 2013.
56. Moraru, Cornel, *Confuzia cu spiritul pamfletar*, rubrica *Civilizația polemicii la români*, în *Vatra*, nr. 8, anul 2006, nr. 425, Târgu Mureș.
57. Moraru, Cornel, *Destin de scriitor*, în *Vatra*, anul XVIII, nr. 5 (206), mai 1988.
58. Munteanu, Cornel, *Un metronom al maturizării spiritului public*, rubrica *Civilizația polemicii la români*, în *Vatra*, nr. 8, anul 2006, nr. 425, Târgu Mureș.
59. Muthu, Mircea, *Lirismul unor mitologii*, în *Steaua*, anul 27, nr. 8, august 1976.
60. Nicolae, Emil, *O personalitate meditată*, în *Ateneu*, anul 25, nr. 8 (225), august 1988.
61. Oarcăsu, Ion, *Literatura surselor savante*, în *Tribuna*, anul XX, nr. 15 (1007), 8 aprilie 1976.
62. Papahagi, Marian, *Confesiune și livresc*, în *Tribuna*, 32, nr. 13, 31 martie 1988.
63. Papahagi, Marian, *Muzeul imaginar*, în *Tribuna*, 30, nr. 23, 5 iunie 1986.
64. Petraș, Irina, *O inteligență tristă*, în „Apostrof”, anul XV, nr. 12 (175), 2004.
65. Petraș, Irina, *Polemici trândave*, rubrica *Civilizația polemicii la români*, în *Vatra*, nr. 8, anul 2006, nr. 425, Târgu Mureș.
66. Petrescu, Camil, *Adendă la Falsul Tratat, Suflete tari*, în „Revista Fundațiilor Regale”, anul XIV, serie nouă, nr. 4, aprilie 1947.
67. Pleșu, Andrei, *În sfârșit, toate iluziile sunt permise*, în *România literară*, nr. 1, sâmbătă 6 ianuarie 1990, interviu realizat de Octavian Paler.
68. Popescu, Titu, *Imaginarul ca formă confesivă*, în *Transilvania*, Sibiu, anul VIII (LXXXV), nr. 10, 1979.
69. Popescu, Titu, *Octavian Paler – 50 de ani*, în *Transilvania*, anul V, nr. 7, iulie 1976.
70. Porumbacu, Veronica, *Mitologia și omul modern*, în *Viața Românească*, anul XXIX, nr. 5, mai 1976.
71. Radu, Tania, *Cu Octavian Paler despre noua sa carte Viața ca o coridă*, în *Flacăra*, anul XXXVII, nr. 7 (1704), 19 februarie 1988.

72. Rogozanu, C., *Eu sunt un anacronic*, în *România literară*, anul XXXIV, nr. 28, 18-24 iulie 2001.
73. Romila, Adrian G., *Oglinda domnului Paler*, în *Luceafărul*, nr. 13 (690), 6 aprilie 2005.
74. *România literară*, anul XXIII, joi 11 ianuarie 1990, nr. 2.
75. Sângeorzan, Zaharia, *Un călător modern: Octavian Paler*, în *Tribuna*, anul XXII, nr. 17 (1114), 27 aprilie 1978.
76. Scarlat, Grigore, *Idealuri într-o lume haotică*, în *Steaua*, anul XLV, iulie-august 1994.
77. Sicoie, Florin, *Noua poveste a lui Don Quijote*, în *Contemporanul*, nr. 13-14-15 (206-207-208), 7 iulie 1994.
78. Simion, Eugen, în *Flacăra*, din 1 martie 1990, interviu acordat lui George Arion.
79. Sorescu, Marin, *Cobra și mangusta. Octavian Paler: „Polemici cordiale”, „Viața pe un peron”, „Caminante”*, în *Ramuri*, nr. 4 (226), 15 aprilie 1983.
80. Soviany, Octavian, *Cavalerul tristului Est*, în *Apostrof*, Cluj, anul V, nr. 10-11-12 (53-54-44), 1994.
81. Soviany, Octavian, *Împotriva înțelepciunii*, în *Contemporanul*, nr. 13-14-15 (206-207-208), 7 iulie 1994.
82. Stănescu, C., *Don Quijote și „Quijotizarea” Estului*, în „Adevărul”, anul IV, nr. 208, 13 martie 1994.
83. Șorobetea, Aurel, *Imaginările lui Octavian Paler*, în *Steaua*, anul XXX, nr. 9 / 388, septembrie 1979.
84. Ștefănescu, Alex. *Un steag ținut mereu sus*, în *România literară*, anul XXVIII, nr. 37, 1995.
85. Tomuș, Mircea, *Octavian Paler – „Mitologii subiective”*, în *Transilvania*, anul V, nr. 2, februarie 1976.
86. Țîrlea, Cătălin, *În noua serie a emisiunii „Cu cărțile pe față”*: Nicolae Breban și Octavian Paler despre soarta culturii române astăzi, interviu, în *Contemporanul*, anul VIII, nr. 3-4 (431-432), 17 decembrie 1998.
87. Ungureanu, Cornel, *Octavian Paler – scrisul ca exorcism*, în *Orizont*, anul XVI, nr. 9 (1464), 20 septembrie 2004.
88. Urian, Tudorel, *Confesiuni revelatorii*, în *România literară*, XXXVII, nr. 26, 7-13, iulie 2004.
89. Varia, Radu, *O imensă tandrețe*, în *România literară*, anul XXXVIII, nr. 37, 21-27 septembrie 2005.
90. Vasiliu, Lucian, *Încrâncenarea nu e polemică*, rubrica *Civilizația polemicii la români*, în *Vatra*, anul 2006, nr. 8, Nr. 425, Târgu Mureș.
91. Vlad, Ion, *Mesajul epistolar al unui scriitor (Octavian Paler, „Scrisori imagine”)*, în *Tribuna*, anul XXIII, nr. 28 (1177), 12 iulie 1979.

Dicționare și lucrări colective

1. *** *Dicționarul general al literaturii române*, Vol. 6.: P-R., Academia Română, Ediția a II-a, București, Muzeul Literaturii Române, 2020.
2. *** *Dicționarul explicativ al limbii române*, Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan- Al. Rosetti”, Ediția a II-a, București, Editura Univers Enciclopedic Gold, 2016.
3. *** *National Geographic Traveler, Egipt*, nr. 17, traducere de Dana G. Ionescu, București, Editura Adevărul Holding, 2010.
4. Samuels, Andrew; Shorter, Bani; Plaut, Fred, *Dicționar critic al psihologiei analitice jungiene*, traducere de Corin Braga, București, Editura Humanitas, 2005.
5. Simion, Eugen, *Dicționarul literaturii române*, București, Editura Univers Enciclopedic Gold, 2012.

6. Zăciu, Mircea; Papahagi, Marian; Sasu, Aurel, *Dicționarul scriitorilor români*, vol. M-Q, București, Editura Albatros, 2001.
7. *Referințe critice. Istorie și critică literară 1987*, Cluj-Napoca, 1996.

III. Resurse electronice

1. <https://teatruradiofonic.com/octavian-paler-viata-pe-un-peron-2009/> (accesat în data de 11.01.2021).
2. <https://teatruradiofonic.com/octavian-paler-un-om-norocos-2013/> (accesat în data de 14.01.2021).
3. <https://teatruradiofonic.com/octavian-paler-apararea-lui-galilei-2010/> (accesat în data de 12.01.2021).
4. ****Proclamația de la Timișoara* – 11 martie 1990, <https://www.youtube.com/watch?v=T4DDk5Bd7xw> (accesat în data de 15.03.2022).
5. <https://bibliotecafagaras.wordpress.com/2014/05/16/15-05-2014-simpozion-octavian-paler-editia-a-vi-a/> (accesat în data de 25.03.2022).
6. <https://ro.wikipedia.org/wiki/Baroc#Etimologie> (accesat în data de 21.02.2022).
7. Aslam, Constantin. *Curs: Modele de investigație ontologică. O perspectivă istorică și sistematică*, Universitatea Națională de Arte București, Catedra Tehnico-Teoretice, http://www.caslam.ro/docs/curs_filosofie.pdf (accesat în data de 15.03.2022).
8. Baghiu, Ștefan. *The identity process in Romanian post-comunism: The situation of the intellectuals (1989-1990)*, în *Transilvania*, January 2015 https://www.researchgate.net/publication/317030516_The_identity_process_in_Romanian_post-communism_The_situation_of_the_intellecuals_1989-1990 (accesat în data de 06.04.2022).
9. Blandiana, Ana. [1971], *Literatură și actualitate – anchetă (goldmine)*, „Echinox”, 17 august 2011: <https://revistaechinox.ro/2011/08/1971-literatura-si-actualitate-ancheta-goldmine/#> (accesat în data de 19.06.2022).
10. Boltașu Nicolae, Dorica. *Un eseist aparent cinic*, în *Cronici*, 17.08.2017, nr. 33, <https://www.litero-mania.com/un-eseist-aparent-cinic/> (accesat în data de 23.08.2023).
11. Cârstea, Andreea. *Caravaggio, pictorul cu o viață de film*, în *CECCAR BUSINESS MAGAZINE*, nr. 5-6, 26 aprilie - 9 mai 2016, <https://www.ceccarbusinessmagazine.ro/caravaggio-pictorul-cu-o-viata-de-film-a241/> (accesat în data de 16.08.2021).
12. Ciobanu, Mircea V. *Arta polemicii*, *Timpul.md*, *Cultură*, 15 iulie 2011, <https://www.timpul.md/articol/arta-polemicii-25338.html> (accesat în data de 09.04.2021).
13. Cristea-Enache, Daniel. *Istoria literaturii române în 15 lecții*, Cursul 5, din 5 mai 2022: <https://www.patreon.com/posts/istoria-romane-5-66049694> (accesat în data de 23.06.2022).
14. Cristea-Enache, Daniel. *Istoria literaturii române în 15 lecții*, Cursul 1, din 7 aprilie 2022: <https://www.patreon.com/posts/istoria-romane-1-64852944> (accesat în data de 10.04.2022).

15. Cristea-Enache, Daniel. *Melancolii eline*, în *România literară*, nr. 18: 09.05.2008-15.05.2008), http://arhiva.romanialiterara.com/index.pl/melancolii_eline (accesat în data de 26.07.2023).
16. Dercaci, Irina. *Tehnici discursive în textele metapolitice ale lui Octavian Paler*, în *Limba română. Revistă de știință și de cultură*, nr. 10, anul XVI, 2006, <https://limbaromana.md/index.php?go=articole&n=1504> (accesat în data de 13.05.2022).
17. Dumitrescu, Eliza. *Solidarizarea scriitorilor în istoria orală*, *Jurnalul.ro, Scînteia*, 10 aprilie 2009, <https://jurnalul.ro/scinteia/special/solidarizarea-scriitorilor-in-istoria-oral-a-503921.html> (accesat în data de 03.05.2022).
18. *Despre „Convorbiri cu Octavian Paler”*, în *De ce citim*, emisiune realizată de scriitorul Flaviu George Predescu și criticul Daniel Cristea-Enache, 28 mai 2022, <https://www.youtube.com/watch?v=YQTILnUgKeQ&t=2103s> (accesat în data de 09.08.2022).
19. *Despre „Convorbiri cu Octavian Paler” (II)*, în *De ce citim*, emisiune realizată de scriitorul Flaviu George Predescu și criticul Daniel Cristea-Enache, 4 iunie 2022, <https://www.youtube.com/watch?v=3eSW5gocB8M> (accesat în data de 10.08.2022).
20. Diaconu, Camelia. *Baroc – ce trăsături ale stilul baroc în arhitectură? Care este diferența dintre rococo și curentul literar baroc*, cap.: *Etimologia denumirii*, în *Libertatea*, din 3 noiembrie 2020, <https://www.libertatea.ro/lifestyle/baroc-ce-trasaturi-are-stilul-in-arhitectura-care-este-diferenta-dintre-rococo-si-baroc-3220374> (accesat în data de 21.02.2022).
21. Gorun, Hadrian, *Puterea neocomunistă și mineriada din iunie 1990*, <https://historia.ro/sectiune/general/puterea-neocomunista-si-mineriada-din-iunie-1990-585066.html> (accesat în data de 17.05.2021).
22. Lazăr, Virgil, *O misiune de presă în Egipt, soldată cu surprize șocante (I)*, 1966-2004 *Evenimentul Zilei Online*, duminică, 05 decembrie 2004, <https://www.scribd.com/doc/194110559/O-Misiune-de-Presa-in-Egipt> (accesat în data de 07.04.2022).
23. Lazăr, Virgil, *Scandal de presă din neglijență, ajuns sub ochii lui Ceaușescu*, 1996-2004 *Evenimentul Zilei Online*, 13.11.2004, <http://forum.b-o.ro/showthread.php?t=789> (accesat în data de 02.10.2022).
24. Maiorescu, Titu, *Observări polemice*, 1869, https://ro.wikisource.org/wiki/Observ%C4%83ri_polemice (accesat în data de 26.04.2021).
25. Malamen, Iolanda, *Ancheta „Apostrof”. Țineți jurnal?*, în *Apostrof*, anul XXXII, 2021, nr. 3 (370), ediție online, <http://www.revista-apostrof.ro/arhiva/an2021/n3/a24/> (accesat în data de 13.05.2022).
26. Manolescu, Nicolae, *Peștele pe uscat. Norocul meu și ghinionul lui*, în *România literară*, 03.08.2020, nr. 1744, interviu realizat de Daniel Cristea-Enache, <https://www.literaturadeazi.ro/rubrici/pestele-pe-uscat/norocul-meu-si-ghinionul-lui-51900> (accesat în data de 03.04.2022)
27. Mișulescu, Sorin, *Evoluții în electoratul românesc: de la FSN la PSD și PD –L. Cum a evoluat electoratul Frontul Salvării Naționale?*, în *Sfera politicii*, <http://revistasferapoliticii.ro/sfera/140/art05-mitulescu.html> (accesat în data de 18.04.2021).

28. Neșu, Nicoleta, *Textul politic în viziunea lingvisticii integrale*, în *Limba română. Revistă de știință și de cultură*, nr. 1-3, anul XVI, 2006, COȘERIANA
<https://limbaromana.md/index.php?go=articole&n=1620>.
(accesat în data de 13.05.2022).
29. Nițulescu, Oprica Ioana, *Octavian Paler – studiu monografic*, coordonator științific Liviu Papadima, București, 2021,
<https://rei.gov.ro/teza-doctorat-document/8328446274bb2dbbbfb-t.-Teza-de-doctorat.pdf>
(accesat în data de 26.04.2024).
30. Paler, Octavian, *Scriitorul Octavian Paler despre rolul intelectualului în societate*, reporter prof. Ioan Mureșianu, Realizator: Victor Popa,
<https://www.youtube.com/watch?v=1-1igyOj7MQ>
(accesat în data de 11.04.2021).
31. Pădurean, Bianca, (23 ianuarie 1990), *Pagina de istorie: Transformarea în partid a Frontului Salvării Naționale*, RFI, <https://www.rfi.ro/politica-108661-transformarea-partid-frontului-salvării-naționale> (accesat în data de 23.03.2021).
32. Petrescu, Liviu, în cadrul rubricii [1971], *Literatură și actualitate – anchetă (goldmine)*, în *Echinox*, 17 august 2011, <https://revistaechinox.ro/2011/08/1971-literatura-si-actualitate-ancheta-goldmine/#> (accesat în data de 19.06.2022).
33. Neșu 2006: Nicoleta, Neșu, *Textul politic în viziunea lingvisticii integrale*, în *Limba română. Revistă de știință și de cultură*, COȘERIANA, anul XVI, 2006, nr. 1-3,
<https://limbaromana.md/index.php?go=articole&n=1620>
(accesat în data de 13.05.2022).
34. Tismăneanu 2007: Vladimir, Tismăneanu, *Solitudinea ca destin – Octavian Paler, așa cum l-am cunoscut*, 20 iunie 2007, <https://evz.ro/senatul-evz-solitudinea-ca-destin-octavian-paler-asa-cum-l-am-cunoscut-448108.html>
(accesat în data de 11.04.2022).

IV. Arhiva C.N.S.A.S.

Dosar de urmărire Paler Octavian, nr. 238359, din 26.XI.1993.